

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ:

«Μελέτη και καταγραφή της τοπικής ιστορίας του τόπου»

«Local history of Gardiki in Trikala»

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Βαμβακίδου Ιφιγένεια

Β΄ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: Μπέτσας Ιωάννης

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: Καρατζούνη Ελένη

ΑΕΜ:2742

ΕΞΑΜΗΝΟ: Η΄

ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ:2017-18

Φλώρινα, 2018

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
Abstract	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο.....	5
1.1 Οι Βλάχοι της Θεσσαλίας.....	5
1.2 Η νομαδική μετακίνηση των Βλάχων	6
1.3 Το ποτάμι του Ασπροποτάμου και η παράδοση.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο.....	8
2.1 Τοπική ιστορία –Ονομασία και γεωγραφική θέση.....	8
Καταγωγή –Προέλευση.....	9
2.3 Γεωγραφία χωριού.....	10
2.3.1 Φυσικό περιβάλλον	10
2.3.2 Οικιστικό περιβάλλον.....	11
2.4 Θρησκεία	11
2.4.1 Θρησκευτικό συναίσθημα και έθιμα	11
2.4.2 Γιορτές –Άγιοι.....	12
2.4.3 Εκκλησίες.....	14
2.4.4 Πανηγύρι	15
2.4.5 Σχολείο – Μουσείο	16
2.4.6 Ασχολίες και επαγγέλματα κατοίκων.....	17
2.5 Ήθη –έθιμα- παραδόσεις.....	19
2.5.1 Ενδυμασίες.....	19
2.5.2 Τραγούδια	21
2.5.3 Αρραβωνιάσματα – Σιβάσματα	22
2.5.4 Γάμος	24
2.5.5 Γέννηση – Βάπτιση	26
2.5.6 Τελετουργικά θανάτου.....	27
2.5.7 Θρύλοι	27
2.5.8 Χρήση όπλων.....	29
2.5.9 Μαγεία	29
2.5.10 Προλήψεις	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	30
ΑΝΑΛΥΣΗ	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	44
ΤΕΛΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	45
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ : Φωτογραφικό υλικό	46

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπός αυτής της ερευνητικής εργασίας είναι να μελετηθούν και να καταγραφούν τα στοιχεία της τοπικής ιστορίας του Γαρδικίου, ορεινού χωριού του νομού Τρικάλων. Αυτό το θέμα επιλέχθηκε, γιατί ήθελα να εντυπώσω στις τοπικές παραδόσεις του τόπου μου και να εστιάσω στη μακράϊωνη ιστορία του χωριού. Η έρευνα αυτή, έγινε στα πλαίσια πτυχιακής εργασίας του Τμήματος Νηπιαγωγών Φλώρινας. Εκτός από την βασική βιβλιογραφία χρησιμοποιήθηκαν και συνεντεύξεις από τρεις κατοίκους του χωριού. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας, καθώς και η ερμηνεία και ανάλυσή τους, αποτέλεσαν σημαντική πηγή άντλησης στοιχείων και πληροφοριών για την τοπική ιστορία.

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται η μελέτη των θεμάτων σχετικά με την έννοια της τοπικής ιστορίας, όχι μόνο σε θεωρητικό αλλά και σε πρακτικό επίπεδο. Η εν λόγω εργασία βασίστηκε σε τρία κεφάλαια: Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην καταγωγή των Βλάχων της Θεσσαλίας, στη νομαδική μετακίνηση και στη σημασία του Ασπροποτάμου. Το δεύτερο κεφάλαιο που αποτελεί τον κορμό της εργασίας αποτελείται από οχτώ υποενότητες και καθεμία από αυτές ασχολείται με την τοπική ιστορία, την καταγωγή, την προέλευση και την γεωγραφία του χωριού. Επίσης καταγράφεται ο ρόλος της θρησκείας, των λαϊκών εκδηλώσεων και των εθίμων που συνόδευαν τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθενται οι συνεντεύξεις των κατοίκων του χωριού οι οποίες αποτελούν ερευνητικό εργαλείο στην εξαγωγή συμπερασμάτων, αφού τίθενται δύο ερωτήματα που αφορούν τα έθιμα και τον αυτοπροσδιορισμό τους στη σύγχρονη κοινωνία. Στο τέταρτο κεφάλαιο καταλήγουμε σε συμπεράσματα που αφορούν την διαχρονική ταυτότητα των εθίμων και την αλλοίωση τους στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία. Τέλος το παράρτημα της εργασίας πλαισιώνεται από πρωτότυπο φωτογραφικό υλικό.

Abstract

The aim of the research project is to study and record the data of the local history of Gardiki a mountainous village of Trikala. This subject was chosen, because I wanted

to delve into the traditions of my village and focus on its century long history. This research was done as part of my master's dissertation for the Faculty of Infant School Teachers of Florina. Apart from the appropriate bibliography, I used three interviews from local inhabitants. The result of this research, as well as its interpretation and analysis, constituted important source of information for the local history. In the last decades there has been a tendency for the study of the local history not only in theory but also in practice. This research consists of three parts: the first part concerns the origins of the Vlachs of Thessaly, the nomad movement and the importance of Aspropotamos. The second part, which is the main body of the research, consists of eight – units which concern the local history, the origins and the geography of the village. It also presents the role of the religion, customs and social events of the inhabitants. In the third part there are the interviews of the local inhabitants which are used as a valuable tool for the drawing of conclusions, as they pose two questions regarding the customs and their selfdetermination in the modern society. In the fourth part we reach conclusions concerning the identity of the customs and their decay in global society. In the appendix of my project there are original photographs.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

1.1 Οι Βλάχοι της Θεσσαλίας

Τα χωριά των Βλάχων βρίσκονται στη Θεσσαλία και συγκεκριμένα στα ορεινά τοπία της Πίνδου και στα ορεινά χωριά των Αγράφων. Οι Βλάχοι συγκροτούσαν ομάδες που είχαν διαφορετικά εθνοπολιτισμικά στοιχεία. Είχαν ιδιομορφίες στον τρόπο οργάνωσης του τοπίου, της αγροτικής οικονομίας αλλά και γλωσσολογικά σε σχέση με τις άλλες φυλές και διαχωρίζονται σε Κουτσόβλαχους, Αρβανιτόβλαχους και Κουπατσαραίους¹. Στα Βλαχοχώρια δεν υπάρχει κάποια γεωργική δραστηριότητα,

¹ Sivignon, M. (1992). Εθνότητες και Ποιμενικές Δραστηριότητες. Θεσσαλία γεωγραφική ανάλυση μιας ελληνικής περιφέρειας (σσ. 383-395). Αθήνα: Μορφωτικό Ινστιτούτο Αγροτικής Τράπεζας.

αφού η δομή του εδάφους τους δεν επιτρέπει καλλιέργειες, καθώς αποτελείται από λιβάδια και δάση. Οι μόνιμες εγκαταστάσεις των Βλάχων στην Πίνδο εικάζεται ότι έγιναν τον Μεσαίωνα, αν και είναι δύσκολο να μάθουμε πότε ακριβώς. Πάντως με βάση τα διατάγματα του σουλτάνου, τα γνωστά με τον τίτλο φερμάνια, οι βλάχικες κοινότητες μοίρασαν το βουνό και απέκτησαν μόνιμες εγκαταστάσεις από την εποχή αυτή². Στην Πίνδο υπάρχει μια κουτσοβλάχικη περιοχή που αποκαλείται συνήθως με τα ονόματα Βλαχοχώρια ή Βλάχικα Χωριά. «Τα νότια όρια της βλάχικης περιοχής στην Πίνδο αντιστοιχούν με την κοιλάδα του Περτουλίου και της Δέσης παραπόταμων του Ασπροποτάμου, στην αριστερή του όχθη και στην δεξιά όχθη βρίσκεται το Γαρδίκι το οποίο είναι το νοτιότερο βλάχικο χωριό της Θεσσαλίας»³. Από όλα αυτά τα ιδιαίτερα γεωγραφικά και πολιτισμικά στοιχεία αναδείχθηκαν οι κάτοικοι με αυξημένο επιχειρηματικό πνεύμα, έντονο το στοιχείο της αλληλεγγύης και της φιλεργατικότητας, τα οποία συνέβαλαν σημαντικά στην πρόοδο τους.⁴

1.2 Η νομαδική μετακίνηση των Βλάχων

Η οικονομική δραστηριότητα των Βλάχων είχε μεγάλη σημασία, γιατί κάλυπτε πολλούς τομείς κυρίως κτηνοτροφικούς και εμπορικούς. Παλαιότερα, η βασική δραστηριότητα των κατοίκων ήταν η κτηνοτροφία και αποτελούσε την πιο σημαντική πηγή εσόδων. Οι βλαχόφωνοι Έλληνες, όπως όλοι οι ορεινοί πληθυσμοί ήταν κυρίως κτηνοτρόφοι και λόγω των δύσκολων καιρικών συνθηκών αναγκάζονταν να μοιράζουν το χρόνο τους ανάμεσα στα ορεινά χωριά τους και στα πεδινά για να μπορέσουν να επιβιώσουν οι ίδιοι και το κοπάδι τους. Οι Βλάχοι θεωρούσαν τη χειμερινή τους κατοικία προσωρινή και είχαν βασικό κριτήριο για να εγκατασταθούν σε ένα μέρος την ποιότητα, την αποδοτικότητα και την τιμή του

²

³ Sivignon, M. (1992). Εθνότητες και Ποιμενικές Δραστηριότητες. Θεσσαλία γεωγραφική ανάλυση μιας ελληνικής περιφέρειας (σσ. 383-395). Αθήνα: Μορφωτικό Ινστιτούτο Αγροτικής Τράπεζας.

⁴ Sivignon, M. (1992). Εθνότητες και Ποιμενικές Δραστηριότητες. Θεσσαλία γεωγραφική ανάλυση μιας ελληνικής περιφέρειας (σσ. 383-395). Αθήνα: Μορφωτικό Ινστιτούτο Αγροτικής Τράπεζας.

λιβαδιού το οποίο νοίκιαζαν. Συγκεκριμένα, οι περισσότεροι από τους κατοίκους των χωριών του Ασπροποτάμου προτιμούσαν να κατευθύνονται προς τους νομούς των Τρικάλων και της Καρδίτσας. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα με Νόμο του Κράτους απέκτησαν οι πιο πολλοί κτηνοτρόφοι «κλήρο», δηλαδή τους παραχωρούσε το κράτος ένα λιβάδι στους πρόποδες των βουνών με το θεσμό του ενοικιοστασίου.⁵ Αυτό αποτέλεσε την απαρχή μιας νέας εποχής για τους μέχρι τότε νομάδες, αφού έχοντας στην κατοχή τους γη νοίκιασαν και αγόρασαν κατοικίες στον κάμπο και παράλληλα δόθηκαν ευκαιρίες στα παιδιά τους να σπουδάσουν και να ασχοληθούν με διαφορετικά επαγγέλματα. Έτσι δημιουργήθηκαν σταδιακά οι βλάχικοι μαχαλάδες οι οποίοι είχαν ως βασικό γνώρισμα τους το γλωσσικό ιδίωμα, την βλάχικη γλώσσα αλλά και τα δικά τους ιδιαίτερα έθιμα που τα μετέφεραν και αυτά μαζί με τα υπάρχοντα τους. Μετά τη δεκαετία του 1950 και με την εισβολή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ραδιόφωνο, εφημερίδα, περιοδικό) που άρχισαν να κατακλύζουν κάθε σπίτι σιγά σιγά, άρχισε η παρακμή της λατινογενούς γλώσσας η οποία δυσχέραινε την συνεννόησή τους με τους κατοίκους του κάμπου και τις μεταξύ τους συναλλαγές.⁶

1.3 Το ποτάμι του Ασπροποτάμου και η παράδοση

Ένας διευρυμένος ορεινός όγκος διασχίζεται από το ποτάμι Αχελώος ή Άσπρος και ονομάστηκε Ασπροπόταμος, αφού μεταφέρει κατάσπρες ασβεστολιθικές κροκάλες και άλλη άσπρη ύλη από τις πηγές του σε όλη τη διαδρομή του. Τα όρια του Ασπροποτάμου αρχίζουν από το βουνό Κόζιακα, τον Πορτιάτη ποταμό και συνεχίζονται από την Καλαμπάκα και τον Πηνειό ποταμό, μέχρι τα Αθαμανικά βουνά, τη Λέουσα που είναι στα σύνορα της Άρτας και το Ζυγό του Μετσόβου. Η

⁵ Τσιάννα-Πανταζίδου Κ. Του λίμπα αρμανεάσκα. Από τα χειμαδιά στα Βλαχοχώρια, Μια διαδρομή μνήμης. (σσ.13-17) University Studio Press.

⁶ Τσιάννα-Πανταζίδου Κ. Του λίμπα αρμανεάσκα. Από τα χειμαδιά στα Βλαχοχώρια, Μια διαδρομή μνήμης. (σσ.13-17) University Studio Press.

κοίτη του ποταμιού φτάνει σε μήκος μέχρι τα 220 χιλιόμετρα, το βάθος των νερών από 2,50 μέχρι 7 μέτρα και το πλάτος της κοίτης μέχρι τα 90 μέτρα⁷.

Στ μια παλιά παράδοση αναφέρει πως υπήρχαν τέσσερα αδέρφια ο Πηνειός, ο Ασπροπόταμος, ο Άραχθος και ο Αώος. Τα αδέρφια ξεκίνησαν από ένα κοντινό χωριό του Μετσόβου προς τις πηγές τεσσάρων ποταμών για να ετοιμάσουν καυσόξυλα για το χειμώνα. Το βράδυ τα αδέρφια κοιμήθηκαν μαζί στο δάσος, όμως την επόμενη ημέρα έλειπε ο Πηνειός ο οποίος το "έσκασε" μέσα στην νύχτα προς άγνωστη κατεύθυνση. Τα τρία αδέρφια ο Ασπροπόταμος, ο Άραχθος και ο Αώος προσπάθησαν να βρουν τον χαμένο αδερφό τους με τον καθένα να ακολουθεί διαφορετική κατεύθυνση για να τον συναντήσουν⁸. Μέχρι και σήμερα τα ποτάμια αυτά ακολουθούν τη δική τους ξεχωριστή πορεία στο γεωφυσικό χάρτη της Ελλάδας τα οποία εκβάλλουν από την ίδια περίπου περιοχή.⁹

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

2.1 Τοπική ιστορία –Ονομασία και γεωγραφική θέση

Τα Αθαμανικά βουνά αποτελούν μέρος της κεντρικής Πίνδου η οποία αποτελεί συνέχεια της οροσειράς των Άλπεων. Το Γαρδίκι Ασπροποτάμου βρίσκεται κτισμένο στην αγκαλιά της Κακαρδίτσας της Νότιας Πίνδου με υψόμετρο 1150 περίπου μέτρα. Το όνομα του έχει βλάχικη προέλευση «Γκαρντίστι» και αποτελεί παραφθορά της λέξης γκάρντον που σημαίνει οχυρό, τάμπουρο, καθώς το συγκεκριμένο χωριό δεν διακρίνεται παρά μόνο στην τελευταία στροφή του δρόμου, ακόμη και σήμερα. Δίπλα του βρίσκεται ο συνοικισμός Παλαιοχώρι (Κεράσοβο) και μαζί αποτελούσαν το δημοτικό διαμέρισμα του δήμου Αιθίων του Νομού Τρικάλων ο οποίος είχε δημιουργηθεί στα πλαίσια του σχεδίου Καποδίστριας. Από το 2010 και μετά που

⁷ Καρανάσιος, Α. (1979). Το Γαρδίκι Ασπροποτάμου. Ιστορικά Λαογραφικά Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών (σσ. 25-26). Τρίκαλα 1979.

⁸ Καρανάσιος, Α. (1979). Το Γαρδίκι Ασπροποτάμου. Ιστορικά Λαογραφικά Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών (σσ. 25-26). Τρίκαλα 1979.

⁹ Καρανάσιος, Α. (1979). Το Γαρδίκι Ασπροποτάμου. Ιστορικά Λαογραφικά Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών (σσ. 25-26). Τρίκαλα 1979.

εφαρμόστηκε το πρόγραμμα Καλλικράτης ανήκει στον διευρυμένο δήμο Πύλης⁸⁸. Το Γαρδίκι απέχει 80 χιλιόμετρα από τα Τρίκαλα ακολουθώντας τη διαδρομή Ελάτη-Περτουλίου¹⁰.

Ιστορικά στην περιοχή αυτή μνημονεύεται αρχαίος οικισμός με πρωτεύουσα του στη θέση Βρύσες, περίπου διακόσια πενήντα μέτρα ψηλότερα από τον οικισμό Παλαιοχώρι. Ακόμα και σήμερα σώζονται ερείπια. Προπολεμικά είχαν γίνει ανασκαφές και βρέθηκαν αρχαία νομίσματα με τη λέξη Αθαμάνων, καθώς Αθάμας ονομαζόταν ο πρώτος βασιλιάς της περιοχής. Στα νεότερα χρόνια η πρώτη καταγραφή του χωριού γίνεται το 1454 στην επίσημη πρώτη καταγραφή των Τούρκων μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης. Στην περίοδο της τουρκοκρατίας αναφέρεται από τους Τούρκους ως Gardik, βλαχογαρδίκι. Κατά την περίοδο αυτή πλήθος δημοτικών τραγουδιών μιλούν για τους οπλαρχηγούς της περιοχής, τα ασκέρια του και την συμβολή του στην ελληνική επανάσταση¹¹.

Καταγωγή – Προέλευση

Οι κάτοικοι προήλθαν από δύο κυρίως χωριά, από το Παλαιοχώρι και το Λιάσοβο¹². Οι λόγοι μετακίνησης του πληθυσμού προς την περιοχή, που ονομάστηκε αργότερα Γαρδίκι, στηρίζονται σε κάποιες υποθέσεις ορισμένων μελετητών οι οποίοι υποστηρίζουν ότι σε αυτά τα μέρη εμφανίστηκαν πολλά φίδια, τα οποία ανέβαιναν στις κούνιες και τσιμπούσαν τα μωρά, με αποτέλεσμα να αυξηθεί η παιδική θνησιμότητα. Μια δεύτερη υπόθεση είναι ότι εμφανίστηκε η Παναγία πάνω σε μια Κόκκινη Πέτρα και μέσω οράματος ζήτησε από τους κατοίκους να αλλάξουν τόπο κατοικίας. Αυτές οι δυο εκδοχές είναι βέβαια λιγότερο πειστικές, αφού στηρίζονται σε προκαταλήψεις και εικασίες. Ο λόγος που έχει άμεση σχέση με την πραγματικότητα είναι πως και οι δυο περιοχές αντιμετώπιζαν προβλήματα με το

¹⁰ Γοργογέτας Σ. 2007. Γαρδίκι Ασπροποτάμου Αντανακλάσεις από το Παρελθόν. (σφ. 13), Τρίκαλα: Τύποις.

¹¹ Πληροφορίες για την περιοχή Γαρδίκι Ασπροποτάμου, βλ <https://el.wikipedia.org/wiki/Γαρδίκι-Τρικάλων>

¹² Καρανάσιος, Α. (1979). Το Γαρδίκι Ασπροποτάμου. Ιστορικά Λαογραφικά Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών (σφ. 30-33). Τρίκαλα 1979.

πόσιμο νερό το οποίο ήταν ακατάλληλο για χρήση. Αυτό σε συνδυασμό με τις συχνές επιδρομές ληστοσυμμοριών και το ανθυγιεινό κλίμα, τους ώθησε να εγκαταλείψουν τα μέρη αυτά και να αναζητήσουν έναν πιο φιλόξενο και παράλληλα δυσπρόσιτο τόπο¹³. Έτσι δημιουργήθηκε ένας νέος οικισμός σε μέρος αρκετά απομακρυσμένο άρα ασφαλέστερο για τη ζωή των κατοίκων. Αυτό αποδεικνύεται άλλωστε και από τα παλιότερα κτίρια της περιοχής αλλά και τα υπεραιώνια δέντρα που βρίσκονται στην πλατεία του χωριού και αριθμούν το λιγότερο δυο αιώνες ζωής

2.3 Γεωγραφία χωριού

2.3.1 Φυσικό περιβάλλον

Η ευρύτερη περιοχή του Γαρδικίου διακρίνεται για την πλούσια βλάστηση και πανίδα, τις απότομες πλαγιές καθώς και την μεγάλη ποσότητα υδάτων. Η περιοχή έχει ενταχθεί στον κατάλογο με τους βιότοπους CORINE δηλαδή σε αυτούς που έχουν ιδιαίτερη σημασία για την διατήρηση της φύσης στην Κοινότητα και εντάσσεται στο Ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο "Natura 2000" το οποίο είναι ένα δίκτυο ζωνών προστασίας της φύσης και έχει ως στόχο να διασφαλίσει την μακροπρόθεσμη διατήρηση των πιο πολύτιμων και των πλέον απειλούμενων ειδών¹⁴. Τα δάση στην περιοχή είναι κατά κανόνα δημόσια και σε αυτά βλαστάνουν συνήθως Υβριδογενής ελάτη, η δρυς, όλα τα είδη αρκεύθου, ο Ίταμος, η Κρανιά, ο Γαύρος, το Ελληνικό Σφενδάμι και πολλά άλλα. Επίσης, στην κοίτη του ρέματος/παραπόταμο του Αχελώου κάτω από το Γαρδικί φύονται και τα κυριότερα αζονικά είδη, όπως το

¹³ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδικί. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σε 14-15).

¹⁴ Πληροφορίες για την περιοχή Γαρδικί Ασπροποτάμου, βλ <https://el.wikipedia.org/wiki/Γαρδικί-Τρικάλων>

πλατάνι και η ιτιά. Σε μεγάλα υψόμετρα συναντάμε υποαλπικά λιβάδια, όπου φύεται και το πολύ ποιοτικό τσάι της περιοχής.¹⁵

2.3.2 Οικιστικό περιβάλλον

Το Γαρδίκι χτίστηκε σε μια απότομη πλαγιά της Κακαρδίτσας, και συγκεκριμένα στη νοτιοανατολική πλαγιά της κορυφής Κουρούνας. Οι οικισμοί είναι χτισμένοι αμφιθεατρικά κατά μήκος της πλαγιάς και στενά δρομάκια, μονοπάτια διευκολύνουν την πρόσβαση στις οικίες. Στο κέντρο του χωριού δεσπόζει η πλατεία η οποία αρχικά ήταν στρωμένη με χώμα και στη συνέχεια τα μεταγενέστερα χρόνια έγινε πλακόστρωτη. Στον χώρο της δεσπόζουν τρεις μεγάλοι πλάτανοι οι δυο εκ των οποίων φυτεύτηκαν από τους πρώτους οικιστές. Αξιοσημείωτη είναι η βρύση η οποία έχει γάργαρα και παγωμένο νερό όλες τις εποχές και έχει χαρακτηριστεί από την λαϊκή παράδοση ως η βασίλισσα όλων των βρυσών του Ασπροποτάμου. Περιμετρικά της πλατείας κατασκευάστηκαν κτίσματα της κοινότητας από την εποχή της τουρκοκρατίας και στεγάζονται μέχρι και σήμερα καταστήματα ιδιωτών καθώς και το κτίριο που αργότερα χρησιμοποίησε η χωροφυλακή υπηρεσία. Ιδιαίτερη μνεία θα γίνει παρακάτω για το σχολείο το οποίο μέχρι και τον 19^ο αιώνα λειτουργούσε υπαίθρια, ώσπου να χτιστεί ο χώρος του το 1900. Τέλος, ένα από τα πιο σημαντικά κτίρια του χωριού που αποτελούσε και αποτελεί πόλο έλξης των κατοίκων και πολλών επισκεπτών είναι η πέτρινη εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου με το καμπαναριό της.¹⁶

2.4 Θρησκεία

2.4.1 Θρησκευτικό συναίσθημα και έθιμα

Οι κάτοικοι του χωριού είχαν ιδιαίτερα αναπτυγμένη την πίστη τους προς τον θεό και τη θρησκευτική παράδοση και αυτό φαίνεται από διάφορες εκδηλώσεις της καθημερινής ζωής. Πέρα από το γεγονός ότι σε όλα τα σπίτια υπήρχαν καντήλια και εικονοστάσια, έφτιαχναν ειδικά στεφάνια με κίτρινα λουλούδια και ένα σταυρό στη

¹⁵ Πληροφορίες για την περιοχή Γαρδίκι Ασπροποτάμου, βλ <https://el.wikipedia.org/wiki/Γαρδίκι-Τρικάλων>

¹⁶ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 20-21).

μέση τα οποία τοποθετούσαν ακριβώς δίπλα από το ξύλινο εικονοστάσιο. Τις νέες εικόνες τις άφηναν στην εκκλησία για σαράντα ημέρες, ώστε να είναι ευλογημένες και κάθε πρωτομηνιά περίμεναν στα σπίτια τους τον ιερέα για να τους διαβάσει ευχές. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις της εποχής τα νέα κορίτσια δεν έπρεπε να πάνε συχνά στην εκκλησία και όταν κάποια το έκανε έλεγαν πως ζητούσε βοήθεια από το θεό για να παντρευτεί. Ήταν ιδιαίτερα μοιρολάτρες, αφού, ότι και να συνέβαινε, το απέδιδαν στη θεϊκή μοίρα. Έφτιαχναν μόνοι τους χαϊμαλιά, φυλακτά για την κακοδαιμονία και το κακό μάτι στα οποία έβαζαν σκόρδο, θυμίαμα, λουλούδια από τον επιτάφιο, φλούδες από κόκκινα αυγά και αλάτι. Στις μεγάλες γιορτές δεν ασχολούνταν με τις δουλειές του σπιτιού και σκέπαζαν τον αργαλειό και τα εργαλεία ύφανσης κρύβοντας τα με ένα στρωσίδι. Δεν δούλευαν τα Ψυχοσάββατα όπου πρόσφεραν φαγητά και γλυκίσματα και τις Παρασκευές νήστευαν τρώγοντας μόνο αλάτι με νερό και ζάχαρη ή πίτες. Πίστευαν πως υπήρχε η κόλαση και τα καζάνια της και έδιναν μεγάλη σημασία στα όνειρα τα οποία αποτελούσαν γέφυρα επικοινωνίας με τους νεκρούς. Ακόμη και σήμερα σε πολλά σπίτια υπάρχει ένας κεντημένος σταυρός και κυριαρχεί το ίδιο θρησκευτικό συναίσθημα¹⁷.

2.4.2 Γιορτές –Άγιοι

Συνοφασμένες με το έντονο θρησκευτικό συναίσθημα ήταν οι γιορτές των αγίων και τα έθιμα που τις συνόδευαν. Τα Χριστούγεννα ζύμωναν ένα κεντημένο χριστόψωμο και πίστευαν πως εμφανιζόταν τα παγανά ή τα καρκατζάλια¹⁸. Μία ακόμη μεγάλη γιορτή ήταν οι Αποκριές, όπου γανώνονταν με μουτζούρα που έπαιρναν από την κατσαρόλα και οι μασκαράδες ονομάζονταν ρουγκατσάρια. Στη γιορτή του Αγίου Θεοδώρου έφτιαχναν μια αλμυροκουλούρα, όπου σύμφωνα με την παράδοση έπρεπε να ζυμωθεί από ένα κορίτσι μικρής ηλικίας και την έτρωγαν νεαρές κοπέλες για να

¹⁷ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 72-73)

¹⁸ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 72-73)

δουν σε όνειρο ποιον θα παντρευτούν¹⁹. Την παραμονή της πρώτης Μαρτίου φορούσαν μια λευκή και κόκκινη κλωστή στριμμένη στο λαιμό, στον καρπό του χεριού και στο δάχτυλο του ποδιού, για να μην τους μαυρίσει ο ήλιος και για να μην τους τσιμπήσουν οι ψύλλοι. Στις 9 Μαρτίου των Αγίων Σαράντα έσπερναν βασιλικό για να φυτρώσει²⁰. Την Μεγάλη Πέμπτη οι νοικοκυρές δεν έπρεπε να απλώσουν ρούχα και για πρώτη φορά τα κορίτσια φορούσαν σκουλαρίκια, πηγαίνοντας σε κάποιες γυναίκες που έκαιγαν μόνες τους μια βελόνα που είχαν περάσει κόκκινη κλωστή και τρυπούσαν το αυτί. Τον Μάιο γινόταν η Γονοκλισία που ήταν μια τελετή αφιερωμένη στους νεκρούς. Οι άντρες έψηναν πρόβατα και τα πήγαιναν στην πλατεία μέσα σε σακιά. Οι γυναίκες μοίραζαν κόλλυβα, παξιμάδια, τυριά και πίτες για να συγχωρεθούν οι αμαρτίες των νεκρών τους. Την πρώτη Ιουλίου ήταν το λεγόμενο ‘μικρό’ πανηγύρι και γιόρταζαν τους Αγίους Αναργύρους και τον Αύγουστο είχαν το ‘μεγάλο’ πανηγύρι. Του Αϊ Γιαννιού έριχναν σε νερό ένα κόκκινο πανί και με καθρέπτη κοίταζαν για να δουν τους νεκρούς τους ή τη μορφή εκείνου που θα παντρεύονταν. Τέλος, πίστευαν στην Αγία Αναστασία που κατά την παράδοση επέβλεπε τις γέννες, στον Άγιο Βασίλειο που φύλαγε τα ζωντανά και στον Άγιο Παρασκευά που βοηθούσε τους εμπόρους.²¹ Από τον τρόπο λοιπόν με τον οποίο αντιμετώπιζαν τις θρησκευτικές γιορτές και τις προεκτάσεις που τις έδιναν μέσα στην καθημερινή τους ζωή παρατηρούμε πόσο έντονο ήταν το θρησκευτικό στοιχείο και πόσο μεγάλη σημασία είχε στην καθημερινότητα τους.

¹⁹ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 72-73)

²⁰ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 72-73)

²¹ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 72-73)

2.4.3 Εκκλησίες

Στο χωριό βρίσκονται διάσπαρτες πέντε εκκλησίες οι οποίες είχαν ως βασικό ρόλο την ενίσχυση της χριστιανικής πίστης κυρίως κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας. Φυσικά φανερώνουν το μέγεθος του πληθυσμού, την εύπορη οικονομική κατάσταση του τόπου και την ευλάβεια των πιστών. Οι τοιχογραφίες μάλιστα που υπάρχουν αποσκοπούσαν στο να διδαχθούν οι σκηνές του ευαγγελίου σε όσους δεν γνώριζαν γράμματα.²²

Ιερός ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου

Η μητρόπολη του χωριού χτίστηκε το 1700 περίπου την εποχή της οθωμανικής κατάκτησης πάνω σε μια εκκλησία που προϋπήρχε. Ο αρχιτεκτονικός τύπος του ναού είναι τρίκλιτη βασιλική με τρούλο και στο εσωτερικό της σώζεται ο ιερός Άμβωνας και ένα ξυλόγλυπτο τέμπλο το οποίο είναι σπάνιας και αξιόλογης τέχνης και φιλοτεχνήθηκε το 1843 από Ηπειρώτες τεχνίτες. Οι εικόνες και οι τοιχογραφίες φιλοτεχνήθηκαν το 1898 από κάποιον ιερωμένο και ζωγράφο το όνομα του οποίου αγνοούμε. Το 1906 με δαπάνη ενός έμπορα προστέθηκε η πέτρινη και με τόξα προείσοδος της. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην εκκλησία υπάρχουν πολλές παλιές εικόνες τις οποίες πήγαιναν οι κάτοικοι ως αναθήματα ή αφιερώματα.

Η εκκλησία γιορτάζει και πανηγυρίζει κάθε χρόνο στις 15 Αυγούστου και οι εκδηλώσεις προς τιμή της παναγίας διαρκούν τρεις μέρες²³.

Αγία Τριάδα

Λέγεται πως χτίστηκε το 1750 από έναν ιερομόναχο τον Ιωαννίκιο και λειτουργούσε ως μικρό μοναστήρι τα πρώτα χρόνια. Στο πέρασμα των χρόνων έπαθε μεγάλες φθορές και ζημιές. Τα τελευταία χρόνια ανακατασκευάστηκε για να μην καταρρεύσει εντελώς και διατηρήθηκε ένα μόνο μέρος της. Παρόλα αυτά διασώθηκαν στο

²² Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδικί. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 16)

²³ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδικί. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 16-17)

εσωτερικό της πολλές παλιές εικόνες και τοιχογραφίες Αγίων. Γιορτάζει κάθε χρόνο στις 6 Αυγούστου στη γιορτή του Σωτήρος.

Προφήτης Ηλίας

Πρόκειται για εξωκκλήσι το οποίο κτίστηκε το 1914 σε ένα ύψωμα του χωριού με την ονομασία Σπυρικό από έναν γηγενή ιερωμένο τον Σπύρο Φούρλα. Κατέρρευσε σχεδόν ολόκληρο από σεισμό και οικοδομήθηκε πάλι μετά το 1968 από τον εφημέριο Νικόλαο Μπουντούρη. Γιορτάζει κάθε χρόνο στις 26 Ιουλίου.

Άγιος Αθανάσιος

Οικοδομήθηκε το 1893 και ο αρχιτεκτονικός ρυθμός της είναι απλός παλαιοχριστιανικός. Βρίσκεται στη νοτιοδυτική πλευρά του χωριού και γιορτάζει στις 18 Ιανουαρίου.

Άγιοι Ανάργυροι – Κοσμά και Δαμιανού

Η εκκλησία βρίσκεται στη θέση Τζάνη και γιορτάζει την πρώτη Ιουλίου, ήταν το λεγόμενο ‘μικρό’ πανηγύρι²⁴.

Ιερά Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Γαρδικίου

Πρόκειται για το μοναστήρι της Παναγίας που βρισκόταν πάνω σε έναν τεράστιο βράχο ανάμεσα στη δεξιά όχθη του Καμναϊτικού ποταμού και της αριστερής του Ασπροποτάμου. Επίσημες μαρτυρίες αναφέρουν ότι η κατασκευή του χρονολογείται πριν από το 1336. Ωστόσο καταστράφηκε στις αρχές του 16^{ου} αιώνα από τους Τούρκους²⁵.

2.4.4 Πανηγύρι

Ένα από τα πιο σημαντικά δρώμενα του χωριού ήταν το μεγάλο τριήμερο πανηγύρι που ήταν αφιερωμένο και τιμούσε την Κοίμηση της Θεοτόκου. Αποκτούσε μεγάλη

²⁴ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 18-19).

²⁵ Γοργοέτας Σ. 2004. Ο Παραδοσιακός Γάμος στο Γαρδίκι Ασπροποτάμου, Ήθη-Εθιμα, Τραγούδια, Λαϊκοί Οργανοπαίχτες. Τρίκαλα: Τύποις, σελ. 43

κοινωνική, ιστορική αλλά και πολιτισμική σημασία, καθώς τότε γινόταν η ετήσια συνάντηση των ανθρώπων του χωριού. Όλοι συνήθιζαν να φορούν επίσημη ενδυμασία και πολλοί από αυτούς και τοπικές στολές, όπως τσιπούνια και μπουραζάνια.

Την παραμονή του Δεκαπενταύγουστου συγκεντρώνονταν στο χωριό όλοι οι γαρδικιώτες από τις περιοχές των Τρικάλων, της Αθήνας, του Πειραιά, της Καρδίτσας καθώς και τα άτομα που βρίσκονταν σε πόλεις του εξωτερικού. Συγκροτούσαν τις λεγόμενες «συντροφικές», ναύλωναν κομπανίες λαϊκών οργάνων και ξεκινούσε το γλέντι. Την ημέρα του Δεκαπενταύγουστου όλοι οι κάτοικοι πήγαιναν στη λειτουργία, όπου γινόταν λιτανεία και το ύψωμα της εικόνας. Μετά το τέλος της λειτουργίας ακολουθούσε το προσκύνημα και η δέηση στο μνημείο των πεσόντων των πολέμων του έθνους. Αυτό το τελετουργικό καθιερώθηκε το 1924 και συνεχίζεται ως σήμερα. Μόλις ολοκληρώνονταν οι θρησκευτικές και πατριωτικές τελετές άρχιζαν στην πλατεία οι χοροί με παρουσία οργάνων, που είχαν συνήθως μεγάλη διάρκεια. Πολλές φορές μεγάλες παρέες νέων οι οποίοι φορούσαν παραδοσιακές στολές χόρευαν στις γειτονιές και επισκέπτονταν τα σπίτια των συγχωριανών τους. Συνήθως ακολουθούσαν ένα καθιερωμένο τυπικό, αφού σύμφωνα με την παράδοση πρώτα χόρευαν τα κορίτσια που ήταν σε ηλικία γάμου και έπειτα οι υπόλοιποι συγγενείς. Οι δραστηριότητες συνεχίζονταν και το απόγευμα της δεύτερης μέρας, όπου στον προαύλιο χώρο της εκκλησίας ανέβαινε μια θεατρική παράσταση με τίτλο «Γκόλφω και Τάσος». Η παράδοση όμως αυτή σταμάτησε μετά τον πόλεμο.²⁶ Συμπεραίνοντας, λοιπόν, θα λέγαμε ότι το πανηγύρι σε όλα αυτή την μακραίωνη παράδοση σηματοδοτούσε την ευκαιρία για επαναπατρισμό καθώς και την ανάγκη διατήρησης εκείνων των πρώτων παραδόσεων. Ακόμη και σήμερα διατηρούνται πολλά ήθη και έθιμα τα οποία εφαρμόζονται από τις νεότερες γενιές και έχουν μείνει ζωντανά στο πέρασμα των χρόνων.

2.4.5 Σχολείο - Μουσείο

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει για το σχολείο, όπου χτίστηκε το 1900 από τον Δήμαρχο Γρηγόριο Καραθάνο. Μέχρι και τον 18^ο αιώνα το σχολείο λειτουργούσε

²⁶ Καρανάσιος Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών. Τρίκαλα.(σσ 54-60)

υπαίθρια σε χώρο κοντά στην εκκλησία, έχοντας ως δάσκαλο τον παπά. Για πρώτη φορά στεγάστηκε στον χώρο που βρίσκεται σήμερα ο ξενώνας του χωριού. Οι δάσκαλοι την εποχή εκείνη ήταν λίγοι και αντιμετωπίζονταν με σεβασμό, καθώς ήταν οι μοναδικοί που ήξεραν γράμματα. Το εκπαιδευτικό σύστημα ακολουθούσε τα πρότυπα του ελληνικού συστήματος εκπαίδευσης που ήταν αρκετά ελλιπές, αφού βασικά μαθήματα ήταν ανάγνωση, γραφή και αριθμητική. Η άσχημη οικονομική κατάσταση της χώρας αντικατοπτριζόταν και στην εκπαίδευση, καθώς οι μαθητές αγόραζαν ένα μολύβι δίνοντας ως αντάλλαγμα στον μπακάλη ένα αυγό, και έγραφαν με κιμωλία πάνω σε πλάκες. Η αίθουσα του σχολείου είχε μόνο ένα μεγάλο πίνακα, έναν χάρτη και έναν ανθρώπινο σκελετό. Τα καθίσματα τα έφερναν οι μαθητές από τα σπίτια τους. Τα αγόρια έπρεπε υποχρεωτικά να ξυρίσουν τα κεφάλια τους και επικρατούσε ένα κλίμα τιμωρίας και αυταρχισμού του δασκάλου. Γεγονός είναι πάντως πως μέχρι το 1940 στο σχολείο υπήρχαν διακόσιοι μαθητές και πέντε δάσκαλοι. Μετά τον πόλεμο το σχολείο όπως και το χωριό ερήμωσε, αφού οι περισσότεροι κάτοικοι προτίμησαν να μετοικήσουν στις μεγάλες πόλεις²⁷.

Ο χώρος που στεγαζόταν παλιά το σχολείο έγινε τα τελευταία χρόνια λαογραφικό μουσείο. Το μουσείο για πρώτη φορά άνοιξε τις πόρτες του στις 14 Αυγούστου του 2017. Αντικείμενα λαογραφικού ενδιαφέροντος, φωτογραφίες, φορεσιές παραδοσιακές και εργαλεία που χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι μιας παλιότερης εποχής είναι μερικά μόνο από τα εκθέματα του μουσείου, τα οποία συνεχώς εμπλουτίζονται χάρη στην επιθυμία των κατοίκων να διατηρήσουν ένα μέρος της παράδοσης ζωντανή στη μνήμη των νεότερων γενεών.

2.4.6 Ασχολίες και επαγγέλματα κατοίκων

Οι άνδρες της περιοχής την περίοδο 1900-1925 είχαν ασχοληθεί με διάφορα επαγγέλματα. Τα πιο σημαντικά που διακρίνουμε είναι :

²⁷ Καρανάσιος Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών. Τρίκαλα.(σσ 54-60)

- **Ράπτης:** οι ράφτες ασχολούνταν με τα αριστοτεχνικά κεντήματα της παραδοσιακής φορεσιάς και δημιουργούσαν με μεταξωτές κλωστές όμορφα γεωμετρικά και πολύπλοκα σχέδια. Οι κάτοικοι της περιοχής που ασχολήθηκαν με το επάγγελμα του ράπτη ήταν κυρίως αυτοδίδακτοι.
- **Κτηνοτρόφος:** οι περισσότεροι κάτοικοι του χωριού ασχολούνταν με την κτηνοτροφία, και ακόμη και σήμερα αποτελεί έναν από τους βασικότερους οικονομικούς τομείς του χωριού.
- **Παντοπώλης-κρεοπώλης-τυροπώλης**
- **Αγωγάτης-κυρατζής:** οι κυρατζήδες εξυπηρετούσαν τη συγκοινωνία με τα μουλάρια τους σε μια εποχή, όπου οι δρόμοι ήταν δύσβατοι και τα μέσα μεταφοράς ανύπαρκτα. Χρειάζονταν περίπου τέσσερις με πέντε μέρες για να διανύσουν μια απόσταση περίπου ογδόντα χιλιομέτρων για να φτάσουν στις κοντινότερες πόλεις των Τρικάλων και της Καρδίτσας. Για να νιώθουν ασφάλεια πάντα ταξίδευαν σε караβάνια.
- **Υποδηματοκαθαριστής**
- **Αυτοκινητιστής:** η δραστηριότητα αυτή αναπτύχθηκε μετά το 1950.
- **Μικροπωλητής:** σε μεγάλες κυρίως πόλεις, τα αντικείμενα πώλησης ήταν κυρίως κάστανα, σύκα στραγάλια.
- **Μύλοι-μαντάνια:** πολλοί κάτοικοι ασχολούνταν με τα παράγωγα του σιταριού αλλά και με την υφαντική μάλλινων ειδών (βελέτζα-φλοκάτη). Έτσι δημιουργήθηκαν και αναπτύχθηκαν στην ευρύτερη περιοχή πολλοί μύλοι, μαντάνια και δριστέλες.
- **Γεωργός-κυνηγός:** η πιο συνηθισμένη καλλιέργεια ήταν το καλαμπόκι καθώς αποτελούσε την κύρια τροφή των κατοίκων των ορεινών περιοχών. Εξαιτίας όμως της τοποθεσίας του χωριού που κυριαρχούσε η πέτρα δεν υπήρχε δυνατότητα να αναπτυχθεί αξιόλογη γεωργία. Αντίθετα αναδείχθηκαν αξιόλογοι κυνηγοί, γιατί ενδημούσαν στα βουνά αγριόχοιροι, αγριόγιδα ζαρκάδια και ελάφια.

Μετά το 1950 που αρχίζει και αλλάζει με γρήγορους ρυθμούς η δομή της ελληνικής κοινωνίας και οι περισσότεροι κάτοικοι πλέον μένουν σε μεγάλες πόλεις ή έχουν μεταναστεύσει σε περιοχές όλου του πλανήτη, αυτομάτως διαφοροποιούνται και στα

επιλογή των επαγγελματιών τους. Βασική τους ασχολία είναι κυρίως το εμπόριο αλλά και διάφορες τέχνες, όπως υδραυλικοί και μηχανουργοί.²⁸

Οι γυναίκες είχαν διαφορετικές ασχολίες καθώς η απουσία εκπαίδευσης τις οδηγούσε να ασχολούνται μόνο με οικιακές εργασίες μέχρι και τα τελευταία πενήντα χρόνια. Μόλις χάραζε έπρεπε να αρμέγουν τα αιγοπρόβατα και τις αγελάδες και έπειτα να τα πηγαίνουν σε διαφορετικές τοποθεσίες για βοσκή. Μια βασική αρμοδιότητα τους ήταν να δημιουργήσουν προίκα για τις κόρες η οποία έπρεπε να αποτελείται από υφασμάτινα μάλλινα είδη και κλινοσκεπάσματα. Οι γυναίκες των ορεινών περιοχών γνώριζαν πολύ καλά την κατασκευή αυτών των μάλλινων ειδών και πολλές φορές πουλούσαν τα εργόχειρα αυτά στους κατοίκους του κάμπου, στους Καραγκούνηδες, οι οποίοι δεν ήξεραν να τα φτιάχνουν και τα παράγγελλαν από τους Βλάχους επί αμοιβής. Η δραστηριότητα αυτή είχε φυσικά ως αποτέλεσμα την οικονομική ενίσχυση των φτωχών οικογενειών. Τα μεταγενέστερα χρόνια οι γυναίκες ασχολούνταν με το εμπόριο και εργάζονταν στα μπακάλικα και σε δημιουργία συνεταιρισμών προωθώντας ντόπια προϊόντα ενισχύοντας την οικονομία τόσο της οικογένειας όσο και της κοινότητας.²⁹ Από όλα αυτά προκύπτει μια εξέλιξη ταυτόσημη με την εξέλιξη της εποχής, καθώς οι κάτοικοι αξιοποίησαν κυρίως τις εμπορικές τους ικανότητες και δεξιότητες που είχαν δημιουργήσει με την πάροδο του χρόνου. Έτσι από τις μεταφορές προϊόντων με τα γαϊδουράκια προχώρησαν σε δημιουργία μεγάλων εμπορικών καταστημάτων που εμπορεύονται πλέον από τυροκομικά προϊόντα μέχρι και φορτηγά.

2.5 Ήθη –έθιμα- παραδόσεις

2.5.1 Ενδυμασίες

α . Ανδρικές

²⁸ Καρανάσιος Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών. Τρίκαλα.(σσ 94-97)

²⁹ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 60-62)

Βασικό γνώρισμα των κατοίκων της περιοχής ήταν οι τοπικές ενδυμασίες, οι οποίες ανταποκρίνονταν τόσο στην οικονομική και κοινωνική κατάσταση των κατοίκων όσο και στις καιρικές συνθήκες. Η καθημερινή ενδυμασία για τους άνδρες χωριζόταν σε δύο κατηγορίες, στα τσιπούνια και στα μπουραζάνια. Αρχικά τα τσιπούνια αποτελούνταν από έναν σκούφο, ένα κελεπόσι κεντημένο ή κόκκινο και φέσι με φούντα. Επίσης, φορούσαν μαύρες ή άσπρες κάλτσες, φουστανέλα, λαγκιόλια από άσπρο πανί, φαρδομάνικα τσιαμαντάνι μαύρο ή βελούδινο, ζωνάρι από μαύρο ή άσπρο πανί, σαλάχι πέτσινο στη μέση και τσαρούχι με τρίχινες φούντες³⁰. Τα μπουραζάνια περιλαμβάναν φαρδύ και μακρύ μπουραζάνι, παντελόνι άσπρο από μάλλινο σκόντι, ζωνάρι στη μέση από μαύρο ή άσπρο πανί και από πάνω φορούσαν πέτσινο σαλάχι, τσιαμαντάνι κεντημένο, άσπρα φαρδομάνικα, μαύρο μακρύ σακάρι, σκούφο κελεπόσι κεντημένο ή κόκκινο φέσι με φούντα, κάλτσες μάλλινες κατά προτίμηση άσπρες και τσαρούχια με τρίχινες φούντες³¹. Τον χειμώνα πρόσθεταν από πάνω ζεστή κάπα που ονομαζόταν ταλαγάνι ή το κοντοκάπι που ήταν αδιάβροχο. Τα παπούτσια τους ονομαζόταν γουρνουτσάρουχα ή προπόδια τα οποία ήταν πλεκτά και είχαν στην κάτω πλευρά επένδυση από καουτσούκ για να είναι ανθεκτικά.

Το επίσημο ένδυμα που φορούσαν σε γιορτές ή σε γάμους ήταν η φουστανέλα και μαύρο γιλέκο με χρυσά κεντήματα. Στη μέση τους έδεσαν μαύρο μαντήλι, το πανωφόρι τους ήταν μακρύ με μανίκια και κουκούλα. Τέλος, απαραίτητο αξεσουάρ ήταν το κομπολόι³².

β. Η κοινωνική και οικονομική θέση της γυναίκας μπορούσε επίσης να διακριθεί από τον τρόπο που ντυνόταν, καθώς μέσα από αυτό ξεχώριζαν οι παντρεμένες από τις

³⁰ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 40-41)

³¹ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 40-41)

³² Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 40-41)

ανύπαντρες, οι ευκατάστατες από τις οικονομικά αδύναμες. Συνήθως μια καθημερινή ενδυμασία τους αποτελούνταν από υφαντά ρούχα, ένα γκρι - μαύρο παλτό με μπλε λουλούδια και κόκκινες μικρές φούντες ήταν το 'καλαρρύτικο' υφαντό τους το οποίο ήταν αμάνικο και τις προστάτευε από το κρύο³³. Απαραίτητα αξεσουάρ της γυναίκας ήταν η ποδιά και οι άσπρες πάνινες τσίπες (μαντήλια) που είχαν διαφορετικό χρώμα και σχέδιο ανάλογα με την περίπτωση για την οποία τα φορούσαν. Φυσικά οι κοπέλες που ήταν υποψήφιες για γάμο ντυνόταν πιο προσεγμένα από τις μικρότερες αδερφές, οι παντρεμένες φορούσαν τα χρυσαφικά των αρραβώνων (σκουλαρίκια, βραχιόλια), οι ηλικιωμένες μαύρα και σκουρόχρωμα φορέματα και είχαν κεντημένες τσάντες. Ακόμη, οι γυναίκες χαμηλότερης οικονομικής τάξης δεν αγόραζαν καινούρια ρούχα αλλά μεταποιούσαν ή έβαφαν τα παλιά που φθείρονταν³⁴. Τέλος οι ευκατάστατες γυναίκες είχαν στολές διακοσμημένες με φλουριά, γιαννιώτικες ζώνες, παντόφλες κεντημένες και ακολουθούσαν σιγά σιγά κάποια ευρωπαϊκά έθιμα (πχ. η γυναίκα του δασκάλου φορούσε καπέλο).³⁵

Συμπερασματικά θα λέγαμε πως μέχρι και τα μέσα του 19^{ου} αιώνα το ντύσιμο των γυναικών διατηρούσε πολλά στοιχεία από τις παραδοσιακές στολές. Αντίθετα το ντύσιμο των αντρών απέκτησε πιο γρήγορα δυτικό χαρακτήρα καθώς οι επαγγελματικές τους συναναστροφές στις μεγάλες πόλεις ήταν πιο τακτικές και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να υιοθετήσουν γρηγορότερα την ευρωπαϊκή τους ταυτότητα στον τρόπο ενδυμασίας.

2.5.2 Τραγούδια

Η λαϊκή παράδοση και μουσική ήταν συνυφασμένη με τον τρόπο ζωής των κατοίκων της περιοχής και όλοι σχεδόν οι Γαρδικιώτες άνδρες και γυναίκες τραγουδούσαν και χόρευαν όλους τους παραδοσιακούς ελληνικούς χορούς. Λαϊκά όργανα πολλές φορές συνόδευαν τους τραγουδιστές αλλά δεν ήταν και λίγες οι φορές που τραγουδούσαν

³³ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 40-41)

³⁴ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 40-41)

³⁵ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 40-41)

μόνοι τους, χωρίς μουσική υποκρουση.³⁶ Από τα δημοτικά τραγούδια μπορούμε να αντλήσουμε πολλές πληροφορίες σχετικά με τις οικογενειακές σχέσεις, την κοινωνία και τις διαφορές των φύλων. Η πιο μεγάλη κατηγορία τραγουδιών ήταν τα μοιρολόγια τα οποία αναφέρονταν στον πόνο του αποχωρισμού και ήταν ένα είδος παρηγοριάς σε αυτούς που έμεναν πίσω. Αντίστοιχες κατηγορίες δημοτικών τραγουδιών ήταν τα τραγούδια της ξενιτιάς, τα τραπεζίτικα, τα ερωτικά, αυτά που μιλούσαν για τις υπερφυσικές δυνάμεις, τη θρησκεία, την οικογένεια και τις κοινωνικές συγκρούσεις³⁷. Εν κατακλείδι θα λέγαμε ότι η παραδοσιακή μουσική, η οποία ακόμη διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως ένα ενεργό στοιχείο της παράδοσης, ήταν άμεσα συνδεδεμένη με όλες τις πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας και αποτελούσε σημαντικό φορέα ιδεών καθώς αντικατόπτριζε έντονα συναισθήματα και βιώματα των κατοίκων της περιοχής.

2.5.3 Αρραβωνιάσματα - Σιβιάσματα

Στις κλειστές κοινωνίες των προηγούμενων αιώνων οι αρραβώνες και οι γάμοι ήταν από τα πιο σημαντικά γεγονότα. Πιο συγκεκριμένα την τρίτη μέρα του πανηγυριού γίνονταν τα προξενιά στην πλατεία του χωριού. Οι προξενιτάδες ή αλλιώς σιβαστάδες ήταν συνήθως άνθρωποι μεγάλης ηλικίας, έμπιστοι και είχαν εμπειρία στις διαπραγματεύσεις. Ο προξενιτής της νέας παρουσίαζε αρχικά τα προτερήματά της και παζάρευε το συνοικέσιο συνεκτιμώντας το κορμί της, την ομορφιά της, το τραγούδι που προτίμησε να χορέψει στο πανηγύρι, την ενδυμασία της, την καλή της ομιλία αλλά και το πιο βασικό για εκείνη την εποχή, την προίκα της (χρυσές λίρες Αγγλίας ή γιδοπρόβατα). Αφού όλα πια είχαν συζητηθεί και συμφωνηθεί 'έκλειναν' δηλαδή έδιναν λόγο. Οι συγγενείς του γαμπρού έτρεχαν στα σοκάκια και

³⁶ Καρανάσιος Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών,(σσ 99), Τρίκαλα

³⁷ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 128).

ανακοίνωναν τα αρραβωνιάσματα. Το ίδιο βράδυ ακολουθούσε μεγάλο γλέντι στην πλατεία του χωριού με τραγούδια χορούς και πυροβολισμούς³⁸.

Τα επίσημα αρραβωνιάσματα – σιβάσματα γινόταν λίγες μέρες αργότερα για να προλάβουν την προετοιμασία των δώρων και οι δυο πλευρές. Οι καλεσμένοι συγκεντρωνόταν στο σπίτι του γαμπρού προκειμένου να ξεκινήσουν όλοι μαζί για το σπίτι της νύφης. Το σύνθημα της εκκίνησης ήταν οι πυροβολισμοί. Ξεκινούσε ένα παιδί κρατώντας τον δίσκο με τα δώρα της νύφης (δαχτυλίδια, ντουμλόνια, φλουριά, το ρολόι που θα κρεμούσαν στο λαιμό της, την τσίπα και πολύ ρύζι προκειμένου να ριζώσουν οι αρραβωνιασμένοι) και ακολουθούσαν τα όργανα με τους καλεσμένους τραγουδώντας διάφορα τραγούδια, όπως το παρακάτω: «Αυτό το αστέρι το λαμπρό, σε τούτο το χρυσό σουφρά, η κόρη αναστενάζει, τριανταφυλλιά στην πόρτα σου»³⁹. Στο σπίτι της νύφης άρχιζαν οι προετοιμασίες για το τραπέζι και την ετοιμασία των ‘τσιρεπιών’ που δωρίζονταν στους καλεσμένους. Όταν έφθαναν στο σπίτι της νύφης τους υποδέχονταν με πυροβολισμούς και ευχές (να σας ζήσουν, στα κεφαλάκια σας κτλ). Έπειτα, ο γαμπρός πλησίαζε τη νύφη, της έδινε το δίσκο με τα δώρα και ένα μικρό παιδί τους αντάλλαζε τις βέρες. Το δαχτυλίδι της νύφης ήταν δεμένο με άσπρο μαντήλι το οποίο ο πεθερός το ακουμπούσε στα γένια του και έδινε την ευχή του: «Να μας ζήσουν στεριωμένα ,σαν τα ψηλά βουνά να ασπρίσουν και να γεράσουν»⁴⁰. Οι τρεις πυροβολισμοί που έπεφταν στο τέλος της ιεροτελεστίας σήμαιναν την αρχή του γλεντιού. Η νύφη έστρωνε το τραπέζι και στη συνέχεια οι συγγενείς της προσέφεραν φαγητά, ψητά κρέατα, πίτες και γιαούρτια. Μετά το δείπνο άρχιζαν οι χοροί και τα δημοτικά τραγούδια και το γλέντι τελείωνε, όταν ανέτελλε ο ήλιος. Τέλος, η νύφη δεν είχε δικαίωμα να κουβεντιάσει με τον γαμπρό πριν το γάμο και ο αρραβώνας διαρκούσε από ένα μήνα έως δυο – τρία χρόνια⁴¹.

³⁸ Γοργοέτας Σ. 2004. Ο Παραδοσιακός Γάμος στο Γαρδίκι Ασπροποτάμου, Ήθη-Εθίμα, Τραγούδια, Λαϊκοί Οργανοπαίχτες. Τρίκαλα: Τύποις,(σσ 14-18)

³⁹ Καρανάσιος Γρηγ. Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών,(σσ 38-39), Τρίκαλα

⁴⁰ Καρανάσιος Γρηγ. Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών,(σσ 38-39), Τρίκαλα

⁴¹ Καρανάσιος Γρηγ. Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών,(σσ 38-39), Τρίκαλα

2.5.4 Γάμος

Μετά τον αρραβώνα ακολουθούσε ο γάμος, όπου ήταν ένα από τα πιο σημαντικά δρώμενα των προηγούμενων αιώνων, καθώς αποτελούσε όχι μόνο ένα κοσμικό γεγονός, με τον χαρακτήρα που έχει σήμερα, αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις ήταν μια οικονομική συναλλαγή ή επισφράγιση φιλίας ανάμεσα σε δυο οικογένειες⁴².

Η διαδικασία του γάμου ακολουθούσε τις παραδόσεις του τόπου. Συνήθως τελούνταν μόνο τις Κυριακές αλλά οι προετοιμασίες άρχιζαν την Πέμπτη με την καταβολή της προίκας σε μετρητά ή πρόβατα, και τελείωναν την Τρίτη μέρα μετά την τέλεση του μυστηρίου. Ακολουθούσαν πολλά έθιμα τα οποία ήταν επηρεασμένα από τις προλήψεις αλλά και από τη θρησκεία. Ένα χαρακτηριστικό έθιμο που σηματοδοτούσε την αρχή του γάμου ήταν η κατασκευή ενός ξύλινου κονταριού, το ‘φλάμπουρο’, που είχε περίπου δύο μέτρα ύψος και έναν σταυρό την κορυφή, το οποίο τοποθετούσαν στο ψηλότερο σημείο της στέγης του γαμπρού. Επάνω στον σταυρό ήταν τοποθετημένα τρία μήλα και ένα κομμάτι ρούχου κόκκινου χρώματος, για καλή τύχη του ζευγαριού.⁴³ Την επόμενη μέρα, την Παρασκευή, μετέφεραν ξύλα από το δάσος για να βράσουν τα φαγητά μέσα σε καζάνια με τα οποία φίλευαν οι νεόνυμφοι την Κυριακή του γάμου τους καλεσμένους. Δύο νέοι κρατούσαν μια κόφα στολισμένη με λουλούδια, η οποία περιείχε λίγο κρασί και περνούσαν από όλα τα σπίτια προσκαλώντας τις νέες και τις παντρεμένες του χωριού οι οποίες με την συνοδεία οργάνων πήγαιναν στο μέρος όπου ήταν τα ξύλα και φορτώνοντας η καθεμία την ανάλογη ποσότητα ξύλων επέστρεφαν στο χωριό. Στη διαδρομή έκαναν μια στάση για χορό και τραγούδι.⁴⁴ Το πρωί του Σαββάτου ο τσοπάνος κατέβαζε από τα μαντριά τα σφαχτά που προορίζονταν για τον γάμο που ήταν από τέσσερα έως εικοσιπέντε, ανάλογα την οικονομική δυνατότητα του ζευγαριού.

⁴² Γοργοέτας Σ. 2007. Γαρδικί Ασπροποτάμου Αντανακλάσεις από το Παρελθόν. ,(σσ 109), Τρίκαλα: Τύποις.

⁴³ Καρανάσιος Γρηγ. Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών,(σσ 40-47), Τρίκαλα

⁴⁴ Καρανάσιος Γρηγ. Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών,(σσ 40-47), Τρίκαλα

Στο σπίτι της νύφης οι φιλενάδες της τακτοποιούσαν τα προικιά της και τα φόρτωναν για τη μεταφορά τους στο σπίτι του γαμπρού. Υπήρχαν μικρά παιδιά που κρατούσαν τα δώρα της νύφης και πρώτο προχωρούσε ένα μικρό αγόρι που κρατούσε έναν καθρέπτη σύμφωνα με το έθιμο. Οι φιλενάδες της νύφης, μόλις άφηναν τα σεντούκια με τα προικιά ζητούσαν αντάλλαγμα ένα φιλοδώρημα, η αξία του οποίου έπρεπε να είναι ανάλογη με το βάρος του σεντουκιού. Τα χρήματα που έπαιρναν τα τοποθετούσαν επί τρεις ημέρες κάτω από το μαξιλάρι τους για δουν και εκείνες τον άντρα που θα παντρεύονταν και το γλέντι κρατούσε έως το πρωί της Κυριακής⁴⁵.

Τα έθιμα συνεχίζοταν την Κυριακή που ήταν η μέρα του γάμου. Η διαδικασία άρχιζε στις έντεκα το πρωί, όπου ο κουρέας πήγαινε στο σπίτι του γαμπρού για να τον ξυρίσει. Σύμφωνα με το τυπικό στα πόδια του γαμπρού τοποθετούσαν ένα ταψί μέσα στο οποίο οι φίλοι του έριχναν κέρματα τα οποία ήταν η αμοιβή του κουρέα. Αφού τελείωνε το ξύρισμα τα μπρατίμια ξεκινούσαν για το σπίτι της νύφης με σκοπό να παραδώσουν την κουλούρα, τα χρυσαφικά και να της φορέσουν τα νυφικά παπούτσια. Μόλις τελείωναν έβγαιναν όλοι μαζί με τη νύφη στην αυλή για να χορέψουν και μετά τον χορό επέστρεφαν στο σπίτι του γαμπρού. Στις τρεις το απόγευμα οι τρεις πυροβολισμοί έδιναν το σύνθημα να ξεκινήσουν οι συμπέθεροι και ο γαμπρός για το σπίτι της νύφης. Φθάνοντας στο σπίτι της νύφης ο πεθερός υποδεχόταν τον γαμπρό και τον κερνούσε γλυκό ενώ οι υπόλοιποι χόρευαν στην αυλή. Αφού έκοβαν την κουλούρα και την μοίραζαν πάλι με τρεις πυροβολισμούς έδιναν το σήμα για την αναχώρηση προς την εκκλησία. Μετά την τελετή στην πλατεία του χωριού ο νονός πηδούσε τρεις φορές μπροστά από τους νεόνυμφους λέγοντας κάθε φορά : πέντε αγόρια και μια τσούπρα. Στην πλατεία η νύφη μοίραζε τα δώρα της στους συγγενείς και μετά άρχιζε το γλέντι με χορούς και τραγούδια⁴⁶.

Την επόμενη μέρα, τη Δευτέρα άνοιγαν τα σεντούκια με τα προικιά της νύφης και ακολουθούσε το στρώσιμο του σπιτιού με αυτά. Την Τρίτη τα μπρατίμια χαλούσαν το φλάμπουρο και στη συνέχεια η νύφη έβγαινε για πρώτη φορά στη βρύση. Τέλος, το

⁴⁵ Καρανάσιος Γρηγ. Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών,(σε 40-47), Τρίκαλα

⁴⁶ Καρανάσιος Γρηγ. Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών,(σε 40-47), Τρίκαλα

βράδυ της Τετάρτης οι νιόπαντροι πήγαιναν στο σπίτι της νύφης για φαγητό και το τραπέζι κρατούσε όλη τη νύχτα, εξάλλου σύμφωνα με το εθιμοτυπικό το νιόπαντρο ζευγάρι έπρεπε να επισκεφτεί όλα τα σπίτια των συγγενών μέσα σε ένα διάστημα δυο μηνών περίπου ⁴⁷.

Συμπερασματικά θα λέγαμε πως μέσα από τα τυπικά του γάμου διαγράφεται ο χαρακτήρας της κοινωνίας με την γυναίκα να θεωρείται κτήμα και αντικείμενο προς ανταλλαγή, αφού δεν μπορούσε να εκφράσει άποψη για την επιλογή του γαμπρού και ο αναχρονιστικός θεσμός της προίκας δυσχέραινε αυτήν την κατάσταση. Τέλος οι παραδόσεις και τα εθιμοτυπικά ήταν άμεσα συνυφασμένα με τη θρησκεία που έπρεπε να ακολουθούνται ευλαβικά από τους κατοίκους. Ακόμη και σήμερα έχουν επιβιώσει κάποια από αυτά τα έθιμα τα οποία αποτελούν μέρος της παράδοσης και έχουν αντέξει στο πέρασμα των χρόνων, όπως το έθιμο του κουρέα, της κουλούρας και του καθρέφτη.

2.5.5 Γέννηση - Βάπτιση

Σύμφωνα με τις αντιλήψεις που επικρατούσαν μέχρι και πριν από κάποια χρόνια κάθε νέο ζευγάρι όφειλε να κάνει πολλά παιδιά. Η γυναίκα γεννούσε μόνη της στο σπίτι με τη βοήθεια της μαμής και δεν σταματούσε ούτε για μια μέρα τις δουλειές του νοικοκυριού της. Οι προλήψεις και σε αυτήν την περίπτωση ήταν έντονες, αφού η λεχώνα έπρεπε να φοράει σκούρα ρούχα για να αποφύγει το κακό μάτι και να καίει θυμίαμα. Κάθε βράδυ σταύρωνε το νεογέννητο και έπρεπε να μην επισκεφτεί κανένα σπίτι για σαράντα μέρες. Η ίδια όμως δεχόταν επισκέψεις από συγγενείς για να δουν το νεογέννητο και του πήγαιναν διάφορα δώρα όπως πιλάφι, κουλούρα και ένα μπουκάλι κρασί⁴⁸.

Μετά τη γέννηση μια στιγμή αρκετά ιερή για την οικογένεια ήταν η βάπτιση του μωρού, αφού γινόταν χριστιανός και μέλος της εκκλησίας. Και εδώ ακολουθούσαν

⁴⁷ Καρανάσιος Γρηγ. Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών,(σσ 40-47), Τρίκαλα

⁴⁸ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 70).

συγκεκριμένα εθιμοτυπικά καθώς το πρώτο παιδί το βάπτιζε ο νονός του γαμπρού και σε περίπτωση που κάποιος άλλος επιθυμούσε να βαπτίσει το παιδί γινόταν μόνο με την άδεια του. Καθήκον του ήταν να φέρει στο παιδί βαπτιστικά ρούχα, λαμπάδες και ένα σεντονάκι. Το όνομα έδιναν στο παιδί ήταν του πεθερού ή της πεθεράς καθώς θεωρούνταν ασέβεια για την τοπική κοινωνία να μην τηρηθεί το έθιμο. Αξίζει να σημειωθεί πως το έθιμο σε πολλές περιπτώσεις τηρείται ακόμη και σήμερα. Η τελετή πραγματοποιούνταν στην κεντρική εκκλησία του χωριού. Η μητέρα δεν επιτρέπεται να βρίσκεται στην τελετή με αποτέλεσμα να μαθαίνει από τρίτους το όνομα του παιδιού της. Στο τέλος του μυστηρίου ο νονός έξω από την εκκλησία πετούσε δεκάρες και τα παιδιά του χωριού συναγωνίζονταν ποιος θα συγκεντρώσει της περισσότερες⁴⁹.

2.5.6 Τελετουργικά θανάτου

Οι άνθρωποι βίωναν έντονα τον πόνο του θανάτου καθώς ήταν ένα καθημερινό φαινόμενο εξαιτίας της έλλειψης ιατρικών μέσων. Πολλές αρρώστιες θέριζαν κυρίως τα παιδιά γι' αυτό και συνήθιζαν να δημιουργούν μεγάλες οικογένειες. Ως ένδειξη πένθους οι γυναίκες φορούσαν μαύρα μακρυμάνικα ρούχα και μαντήλια, έκοβαν τα μαλλιά τους, σκέπαζαν τον καθρέφτη του σπιτιού, φρόντιζαν το καντήλι να είναι μόνιμο αναμμένο και για πέντε χρόνια δεν έβγαιναν από το σπίτι. Πίστευαν πως η ψυχή του νεκρού ζούσε για σαράντα μέρες και περιπλανιέται στη γη, γι' αυτό και πολλές φορές εμφανιζόταν στους οικείους είτε με μορφή χρυσόμυγας ή πεταλούδας. Ο θάνατος και τα τελετουργικά του ήταν άμεσα συνυφασμένα με τη θρησκεία αλλά και με δοξασίες καθώς πίστευαν ότι οι νεκροί μεταφέρουν μηνύματα από τον άλλο κόσμο και φροντίζουν ή προειδοποιούν τους οικείους τους⁵⁰.

2.5.7 Θρύλοι

Σύμφωνα με άτομα μεγαλύτερης ηλικίας λέγεται ότι υπάρχουν κάποιοι θρύλοι που σχετίζονται με τοποθεσίες του χωριού και είχαν συμβεί σε αυτές κάποια περίεργα γεγονότα.

⁴⁹ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 70).

⁵⁰ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 76).

Σέμος : Λέγεται πως ήταν τουρκαλβανίτης αξιωματικός. Έδερνε τους κατοίκους του χωριού μέχρι να τους θανατώσει. Ένα θαρραλέο παλικάρι του Γαρδικίου του έστησε καρτέρι και τον σκότωσε. Κάποιοι λέγανε πως η σκιά του ήταν ακόμη εκεί και αναφέρεται πως ένας κυρατζής είδε την σκιά του στον ύπνο του και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να πεθάνει από τον φόβο του⁵¹.

Κόμανος: Είναι το σημείο πριν την είσοδο του χωριού, στο οποίο μπορεί κάποιος να αντικρίσει όλα τα σπίτια του Γαρδικίου. Λέγεται πως στο σημείο πέθαναν άτομα από την πανούκλα και έμειναν άταφα με αποτέλεσμα να βρικολακιάσουν γι' αυτό και πολλοί ισχυρίζονται πως τα μεσάνυχτα στο σημείο αυτό ακούγονται λεπτές φωνές⁵².

Του Ομ : Στο δρόμο που βρίσκεται μεταξύ του Γαρδικίου και της Τζούρτζιας λέγεται πως βρέθηκε νεκρός ένας ξένος περαστικός και είχε απομείνει μόνο ο σκελετός του καθώς τον είχαν φάει οι αλεπούδες. Στο σημείο σώζεται μια πέτρα σε σχήμα ανθρώπου και λένε πως αυτός είναι ο πετρωμένος διαβάτης.

Λα Ουραγκίνα : το μέρος Λα Ουραγκίνα παίρνει κάποιες στιγμές μια όψη γαλάζια σαν αυτή του ουρανού και οι γεροντότεροι έλεγαν πως κάθε φορά που γίνεται αυτό πρόκειται να συμβεί ένα θαύμα ή πως έρχεται μεγάλη τιμωρία από τον θεό⁵³.

Πλουν ή πλεμ : Το σημείο φαίνεται σχεδόν από όλες τις κατοικίες του χωριού και είναι ένα βουνό χωμένο μέσα στα πυκνά έλατα. Λέγεται πως δύο γυναίκες προσπαθώντας να μαζέψουν χορτάρι για τα άλογά τους έπεσαν και πνίγηκαν στον Ασπροπόταμο. Η ονομασία σύμφωνα με τους παλιότερους προήλθε διότι με την πτώση των γυναικών στον ποταμό ακούστηκε ένας δυνατός ήχος.⁵⁴

⁵¹ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 76)

⁵² Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 76).

⁵³ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 76).

⁵⁴ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 76).

2.5.8 Χρήση όπλων

Στο Γαρδίκι όπως και στα περισσότερα χωριά της περιοχής, οι πυροβολισμοί ήταν μέσα στο έθιμο των κατοίκων, γι' αυτό όλοι κρατούσαν στα σπίτια τους από ένα πολεμικό όπλο της εποχής. Το χρησιμοποιούσαν σε πανηγύρια, γιορτές, γλέντια και σε άλλες ψυχαγωγικές εκδηλώσεις. Κάθε αρραβόνας και γάμος αναγγέλλονταν με τρεις πυροβολισμούς και πολλοί πυροβολισμοί έπεφταν κατά την αναχώρηση ή την επιστροφή των ξενιτεμένων⁵⁵.

2.5.9 Μαγεία

Πολλές φορές οι άνθρωποι πίστευαν στα μάγια και έλεγαν πως μία γυναίκα του χωριού η οποία ήταν και μαμή τα έλυνε παίρνοντας ως αμοιβή πλεκτές κάλτσες, πλάκες ζάχαρης και χρήματα. Υπήρχε και ένας μάντης ο παππούς Τσαρούχας που πηγαينوερχόταν στον τόπο αυτό για να φτιάξει τσικρίκια και ανέμες. Η ενδιαφερόμενη, δηλαδή η κοπέλα που ήταν σε ηλικία γάμου έστελνε μια φίλη της στον παππού με σκοπό να μάθει τι της επιφυλάσσει το μέλλον⁵⁶.

2.5.10 Προλήψεις

Το φυσικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τη θρησκεία αλλά και την απουσία μορφωτικού επίπεδου οδηγούσε πολλές φορές τους κατοίκους του χωριού στη δημιουργία προλήψεων. Έτσι δημιουργήθηκαν διάφορες ιστορίες που σκοπό είχαν να συνενώσουν αλλά και να διαπαιδαγωγήσουν τις επόμενες γενιές. Πολλές ιστορίες αφορούσαν τη σχέση θρησκευτικής αργίας και τιμωρίας. Για άλλη μια φορά παρατηρείται το έντονο θρησκευτικό στοιχείο στη μορφή που δινόταν στην Παλαια Διαθήκη, όπου ο θεός είναι τιμωρός των ασεβών. Υπήρχε λοιπόν ένας θρύλος για μια γυναίκα που έπλενε τα ρούχα της ημέρα που ήταν αργία και είχε αφήσει το μωρό της μόνο του στο σπίτι. Τότε στο σπίτι εμφανίστηκε μια γυναίκα που έκοψε το πόδι του παιδιού και το μαγείρεψε. Η μητέρα, όταν επέστρεψε στο σπίτι της, είδε το πόδι του παιδιού της μέσα στην κατσαρόλα και έτσι κατάλαβε πως τιμωρήθηκε, επειδή έκανε δουλειές μέρα που δεν έπρεπε σύμφωνα με την χριστιανική παράδοση. Όμως αν

⁵⁵ Καρανάσιος Γρηγ. Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών,(σσ 101), Τρίκαλα

⁵⁶ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 79).

κάποια γυναίκα είχε ανάγκη να πλύνει ρούχα μέρα αργίας έριχνε στο καζάνι ένα σίδερο το οποίο είχε την ιδιότητα να απομακρύνει τα δαιμόνια που έκαναν κομματάκια τα ρούχα. Τέλος, όσες γυναίκες ζύμωναν οποιαδήποτε μέρα ήταν αργία, έβλεπαν το ψωμί τους να βάφεται κόκκινο σαν το αίμα του Χριστού.

Πάρα πολλές ιστορίες αναφέρονται σε νεραΐδες, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην τοποθεσία, αφού σύμφωνα με τους θρύλους οι νεραΐδες ζούσαν στα βουνά και υπάρχουν μαρτυρίες γυναικών που αναφέρουν πως είχαν δει τις νεραΐδες στη νεραϊδόβρυση του Καπ Γκρας. Οι νεραΐδες φώναζαν τις κοπέλες με το όνομα τους και σε περίπτωση που κάποια κοπέλα απαντούσε έχανε την φωνή της. Οι νεραΐδες εξαφανίζονταν με το φως του ηλίου.

Εκτός από τις νεραΐδες κυκλοφορούσαν και πολλά στοιχειά στους δρόμους, όπως μια γυναίκα με μπερδεμένα μαλλιά στολισμένη με φλουριά ή ένας μαύρος σκύλος στο δρόμο προς την Αθαμανία ο οποίος πετούσε φωτιά και έτριζε τα δόντια του. Σε περίπτωση που κάποιος περαστικός έκανε το λάθος και μιλούσε τότε ο σκύλος του έπαιρνε την φωνή. Ακόμη στην περίοδο της κατοχής κυκλοφορούσε μέσα στο χωριό μια παράξενη γυναίκα και οι διαβάτες αναφέρουν πως ενώ την άφηναν πίσω εκείνη εμφανιζόταν και πάλι μπροστά τους. Τέλος, κάποιοι άλλοι έλεγαν πως ενώ είχαν θάψει δικά τους άτομα τα βράδια άκουγαν τις φωνές τους⁵⁷.

Από όλα αυτά λοιπόν καταλαβαίνουμε την αδυναμία των ανθρώπων να εκλογικεύσουν κάποια φυσικά φαινόμενα αλλά και παράλληλα την ανάγκη τους να οριοθετήσουν τρόπους συμπεριφοράς ακόμη και μέσα από παραλογισμούς. Η έλλειψη ιατρικών μέσων και η δύσκολη πρόσβαση σε μεγαλύτερες πόλεις τους καθιστούσε ανήμπορους να διαχειριστούν τις δύσκολες καταστάσεις της ζωής. Με το πέρασμα των χρόνων φυσικά όλα αυτά τα ξεπεράστηκαν διατηρώντας μόνο λαογραφικό χαρακτήρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

⁵⁷ Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη,(σσ 78-79).

ΑΝΑΛΥΣΗ

Στα πλαίσια της ερευνητικής εργασίας ήταν απαραίτητη η συνδρομή τριών κατοίκων του χωριού οι οποίοι βοήθησαν με τις απόψεις τους για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων που αφορούν τα κοινά έθιμα και την κοινή ταυτότητα. Τα ερευνητικά ερωτήματα που τους τέθηκαν αφορούσαν α) ποια έθιμα συναντούν σε κοινό χώρο και μεικτές δράσεις οι διαφορετικοί πληθυσμοί, β) ποια καταγωγή-προέλευση κυριαρχεί στην καθημερινή ζωή τους και ποια ταυτότητα αισθάνονται πιο ισχυρή την οικογενειακή, την γεωγραφική, την θρησκευτική, την εθνική, την ευρωπαϊκή. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της συνέντευξης φαίνεται πως και οι τρεις συνεντευξιζόμενοι εστίασαν στις τοπικές παραδόσεις του χωριού καθώς και στα ήθη-έθιμα που κατάφεραν να επιβιώσουν στην διάρκεια των χρόνων στις εκδηλώσεις- πανηγύρια του χωριού. Τέλος, αισθάνονται έντονα την οικογενειακή και θρησκευτική ταυτότητα τις οποίες υπηρετούν στο έπακρον σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες, γεγονός που δείχνει ότι οι θεσμοί αυτοί επιβιώνουν ακόμη στις κλειστές κοινωνίες.

Συνέντευξη 1 :

Σωτήρης Γοργοέτας

-Καλησπέρα κύριε Σωτήρη.

-Γεια σου.

-Καταρχάς ήθελα να σας ευχαριστήσω για τη τιμή που μου κάνατε και το χρόνο που θα μου διαθέστε για ένα θέμα που άπτεται των γνώσεων σας.

- Βεβαίως ότι θέλεις.

-Σας ευχαριστώ πολύ. Τι ηλικία έχετε αν επιτρέπεται ;

-Ξεκινάμε από την ημερομηνία γέννησης.

-Ναι ναι.

-1940 παραμονές του πολέμου με τους Γερμανούς και τους Ιταλούς.

-Μάλιστα.

-Οπότε τώρα σχεδόν 78.

-Γεννήθηκα το βράδυ εδώ στα Τρίκαλα αλλά τότε περνάγαμε σε νεαρή ηλικία περισσότερο καιρό στο Γαρδίκι.

-Μένατε εκεί, ζούσατε στο Γαρδίκι ;

-Ε πηγαίναμε μέχρι έξι-εφτά χρονών που δεν πηγαίναμε σχολείο, πηγαίναμε από τον Απρίλιο μέχρι και τον Οκτώβριο.

-Μάλιστα.

-Είχε πάρα πολύ κόσμο τότε, είχε μαγαζιά, είχε μονοπάτια, ήταν μια πόλη σχεδόν, χωριό – πόλη.

-Δηλαδή τους θερινούς μήνες;

-Ναι τους θερινούς μήνες.

-Ωραία.

-Μετά κατεβαίναμε εδώ τον Οκτώβρη, μετά που άρχιζαν τα σχολεία μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες ανεβαίναμε.

-Ανεβαίνατε μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες όπως και τώρα.

-Και μέχρι το '50 με τα μουλάρια από Τρίκαλα.

-Ναι;

-Με τα μουλάρια από εδώ σε τρεις μέρες.

-Ξεκινούσατε και τρεις μέρες κάνατε να φτάσετε;

-Ναι ναι βράδια κάναμε πότε στην Ελάτη, στο Κορμπ, στην Σφάκα.

-Διανυκτέρευση δηλαδή για να συνεχίζετε το πρωί ;

-Διανυκτερεύσεις, ναι, ήταν πάρα πολύ δύσκολο, πολύ δύσκολο και από το '50 και μετά έγινε ο δρόμος μέχρι την Ελάτη, Νεραιδοχώρι και από το '60 και μετά πηγαίναμε από την Καστανιά.

-Ναι.

-Ανεβαίναμε στα 3 ποτάμια και από τα 3 ποτάμια με τα πόδια πάλι μέχρι το Γαρδίκι.

-Ναι ναι δύσκολο.

-Και αργότερα ο δρόμος έφτασε μέχρι τον Κόμανο και το '69 έφτασε μέχρι το Γαρδίκι κάτω στη στάση.

- Να ρωτήσω και κάτι ακόμα τώρα. Τι ιδιότητα έχετε ;

-Εγώ σπούδασα τηλεπικοινωνίες, μηχανικός τηλεπικοινωνιών και μετά έδωσα εξετάσεις στον ΟΤΕ σαν πτυχιούχος το '65 έκανα δεκαπέντε χρόνια στην Αθήνα για μηχανικός του ΟΤΕ και έτσι παρεμπιπτόντως να πω ότι ήμουν και στην χορωδία του ΟΤΕ τενόρος, κάναμε ταξίδια Ευρώπη , Αμερική, Καναδά.

-Μπράβο σας, σας άρεσε.

-Με την ιδιότητα πλέον του καλλιτέχνη.

-Τραγουδάτε ακόμη εάν δεν κάνω λάθος.

-Ναι τραγουδάω ακόμη μετά το 1980 άρχισα να τραγουδάω και δημοτικά τραγούδια έκανα τον σύλλογο του Γαρδικίου τον δημοτικό και τον χοροδιδάσκαλο κάναμε πάνω από 200 εκδηλώσεις σε όλα τα τηλεοπτικά κανάλια και πέρασαν από τα χέρια μου 2.000 παιδιά πέρασες και εσύ.

-Ναι το θυμάμαι.

-Ναι και μετά το '75 ήρθα στα Τρίκαλα παντρεύτηκα, έγινε τεχνικό τμήμα και το 1995 ήμουν Αθήνα διευθυντής στο νομό Τρικάλων με 300 άτομα προσωπικό και 1-1-96 πήρα σύνταξη δεν ήθελα να καθίσω άλλο και μετά ασχολήθηκα με τον πολιτισμό . Έχω γράψει κάπου 25 βιβλία, CD, τραγούδια και πολλά. Συνεχίζουμε.

-Μπράβο! Σε ποια έθιμα συναντιούνται σε κοινό χώρο και μεικτές δράσεις οι διαφορετικοί πληθυσμοί;

-Λοιπόν πρώτα θα αρχίσουμε με τις γιορτές και στα Τρίκαλα αλλά και στο Γαρδίκι γιατί εγώ γιόρταζα 6 Αυγούστου του Σωτήρος και τότε ήταν το έθιμο στις γιορτές πέρναγε από το σπίτι πέρα από τους συγγενείς φίλοι, περνούσαν πάρα πολλοί κάτοικοι από το χωριό.

- Τους κερνούσατε στη γιορτή;

-Βεβαίως τους κερνούσαμε. Το κέρασμα ήταν ή γλυκό του κουταλιού που έφτιαχναν οι μανάδες μας ή κουραμπιέδες το συνηθισμένο κέρασμα . Αυτά ήταν από γλυκά και οι άνδρες κρασάκι ή κανένα τσίπουρο αυτά είχαν τότε.

-Ναι ποτό.

-Ποτό και κάποιο μεζέ ξέρω γω, λίγο κρέας.

-Δηλαδή περνούσαν από το σπίτι για χρόνια πολλά και τους κερνούσατε ήταν το έθιμο.

-Ναι περνούσαν και οι περισσότεροι πρέπει να ήταν στο Γαρδίκι έρχονταν και από άλλες πόλεις της Ελλάδος Πειραιά, Αθήνα μαζεμένοι. Ενώ στις γιορτές που ήταν εδώ στα Τρίκαλα περνούσαν φυσικά λιγότεροι Γαρδικιώτες και κάποιοι Τρικαλινοί . Αλλά στο Γαρδίκι ερχόντουσαν μικρά παιδιά τα φέρνανε, έφηβοι ,παντρεμένοι μέχρι και γέροντες δηλαδή όλες οι ηλικίες ερχόταν στις γιορτές.

-Στις γιορτές λοιπόν μου είπατε του Σωτήρος.

-Ναι του Σωτήρος, της Παναγίας εκεί που γιορτάζουν πολλοί τότε.

-Τον Δεκαπενταύγουστο;

-Ναι τον Δεκαπενταύγουστο και θα το πούμε τώρα τη δεύτερη μέρα του Δεκαπενταύγουστου οι νεαροί, οι έφηβοι τότε που ήταν υποψήφιοι γαμπροί,

έφτιαχναν τις ομάδες δέκα - δεκαπέντε φίλοι μαζί έπαιρναν και μια κομπανία κλαρίνα και τραγουδώντας στους δρόμους πηγαίνανε στο σπίτι του καθενός.

-Από το χωριό, της παρέας;

-Από το χωριό πήγαιναν εκεί, τραγουδούσαν, πήγαιναν μέσα και τους κερνούσαν η μαμά κλπ αδερφές τι είχανε. Τραγουδούσαν έβαζαν στο χορό τους σπιτικούς και ξανά σε άλλο σπίτι.

-Γυρνούσαν όλα τα σπίτια του χωριού δηλαδή;

-Ναι και αυτό γινότανε, γιατί τότε όλοι οι υποψήφιοι γαμπροί είχαν και αδερφές, δύο – τρεις αδερφές και το έθιμο ήταν αυτοί οι νεαροί να πάνε στα σπίτια και έτσι γινόταν το προξενιό ,τα παντρολογήματα.

-Ισχύει αυτό που διάβασα στα βιβλία ότι τα προξενιά γινότανε πίσω από την εκκλησία του χωριού ;

-Ναι υπήρχαν κάποιοι ειδικοί που γνωρίζανε και γυναίκες και άνδρες οι ‘προξενητάδες’ που τους λέγανε ξέρανε την κάθε γωνιά, τον κάθε νεαρό και την κάθε κοπέλα και πήγαινε ο πατέρας της μιας και έλεγε θέλω αυτόν τον γαμπρό ή θέλω αυτή τη νύφη και πηγαίνανε πρώτα στη νύφη έλεγαν έχουμε αυτό τον νεαρό και το αντίστροφο. Αφού κανονίζανε και την προίκα, ανάλογα τι είχε ο καθένας, άλλος είχε κάποιες λίρες χρυσές, άλλος είχε πρόβατα . Τι είχε ο καθένας προσέφερε στην κοπέλα και την Τρίτη μέρα το βράδυ εκεί στην εκκλησία, στο καμπαναριό καλούσαν τους πατεράδες τους δύο και του έλεγαν συμφωνούμε παιδιά ; Συμφωνούμε ‘κλείσαμε’.

-Και την «έκλειναν» έτσι τη νύφη ;

-Ε ναι.

-Χωρίς να την ξέρει ο άλλος ας πούμε ;

-Σε πολλές περιπτώσεις δεν την ήξερε καν τη νύφη.

-Αλήθεια;

-Αυτά ήταν σχεδόν μέσα εκεί δεκαετία ’40 -’50.

-Μετα το ’50;

-Ε μετά τις βλέπανε ήταν άλλα ήθη-έθιμα άλλαξαν.

-Για πείτε μου και για αυτά με ενδιαφέρει.

-Λοιπόν μετά το ‘50 άρχισε να φεύγει αυτός ο συντηρητισμός και οι κοπέλες κατεβαίνανε στον κοινοτικό χορό κάποιες κοπέλες ας πούμε που δεν είχαν οι γονείς να πληρώσουν κεράσματα στον κοινοτικό χορό, πηγαίνανε στην βρύση μπροστά και κει χόρευαν και τις έβλεπαν οι υποψήφιοι γαμπροί.

-Και άμα τους άρεσαν;

-Ναι άμα τους άρεσαν μετά έλεγαν τον πατέρα τους αυτή την κοπέλα την θέλω, κοίτα τι έχει, πόσα έχει αν είχε προίκα την έπαιρναν.

-Αν δεν είχε προίκα δεν την έπαιρναν ;

-Αν δεν είχε προίκα δεν γινόταν τίποτα .Αυτή τη προίκα περίμεναν όλοι να πάρουν τα λεφτά να τα δώσουν στις αδερφές που είχαν.

-Ναι.

-Και έτσι το έκαναν πάρα πολλοί αυτό.

-Πλέον δεν υπάρχει αυτό, δηλαδή, εγώ τώρα δεν το έχω ξανά δει ποτέ από εσάς το ακούω και από τους γονείς μου.

-Και μετά το '50 μάλιστα που πήγαιναν είδες οι υποψήφιοι στα σπίτια και μετά κατέβαιναν αυτές οι ομάδες στην πλατεία κάτω, πίσω από την εκκλησία, μπροστά από την εκκλησία, άνοιγαν πέντε – έξι ομάδες και έκαναν τον δικό τους το χορό και εκεί κατέβαιναν και οι αδερφές τους πλέον και εκεί γινόταν ένας χορός μεγάλος και την έβλεπαν πάλι από κοντά . Πως χορεύει, αν κινείται καλά, αν του αρέσει.

-Την παρατηρούσε δηλαδή;

-Ναι την παρατηρούσε και αν του άρεσε αν είχε είπαμε προίκα κάτι γινόταν αλλά χωρίς προίκα δεν γινόταν τίποτα . Ήταν δύσκολες εποχές. Αυτό άρχισε να αλλάζει το '60 λιγότερο μετα το '70 λίγο περισσότερο και μετά το 1980 αλλάξανε τα πράγματα.

-Αλλάξανε οι εποχές.

-Αλλάξανε οι εποχές, τα κορίτσια σπουδάζανε, γινόταν επιστήμονες ,δασκάλες η καθεμία είχε το επάγγελμά της και είχε τον δικό της μισθό. Οπότε αυτή είναι η προίκα η αντίστοιχη και ο άντρας αν ήταν και αυτός σπουδαγμένος ,είχε μια καλή δουλειά οπότε έβγαζαν και οι 2 και τότε μπορούσαν να φτιάξουν ένα σπίτι να ζήσουν καλύτερα από ότι παλιότερα.

-Μάλιστα κατάλαβα . Επίσης κύριε Σωτήρη τον δεκαπενταύγουστο που είπαμε ότι συναντιούνται όλοι οι πληθυσμοί εκεί για τρεις μέρες που είναι το πανηγύρι κάτι διαφορετικό γι αυτές τις 3 μέρες ;

-Εκεί πλέον στο πανηγύρι το τετραήμερο ή και πιο μεγάλο διάστημα πέντε – έξι Αυγούστου στην γιορτή του Σωτήρος επειδή το Γαρδίκι είχε πάρα πολλούς Σωτηράδες γινόταν ένα πανηγυράκι των Σωτήρηδων φέρνανε κλαρίνα και εκεί μαζευόταν όλο το χωριό πλέον και κοιτούσαν αυτούς που γλεντούσανε ή τους φίλους που ερχόντουσαν ή τις αδερφές τους πλέον και εκει γινόταν μια πρώτη γνωριμία. Επειδή ερχόταν και από το εξωτερικό από την Αμερική.

-Ναι ζούσαν εκει μετανάστες.

-Ναι μετανάστες Γαρδικιώτες ή από την Αθήνα , Πειραιά όλοι αυτοί οι έμποροι που ήταν εκεί πέρα μαζευόντουσαν από του Σωτήρος και στο πανηγύρι όλες αυτές οι κοινωνικές ομάδες συναντιόντουσαν και μάλιστα κάνανε και χορό ξεχωριστό. Οι Πειραιώτες οι έμποροι κτλ φορούσαν ένα ψαθάκι μπαγιασόν που το λέγανε τότε, καπέλο αμερικάνικο. Φορούσαν κοστούμια, γραβάτες. Λοιπόν του Σωτήρος και μετά στο πανηγύρι ερχόταν πλέον Γαρδικιώτες από όλη την επικράτεια από την Ήπειρο άλλη που δουλεύανε , άλλοι Λάρισα ,Θεσσαλία που δεν μαζευόντουσαν έτσι στα Τρίκαλα. Εκεί μια βδομάδα περίπου ήταν μέσα στην πλατεία που χωρούσε χιλιάδες και ήταν όλα τα στρώματα.

- Και πανηγύριζαν όλοι μαζί;

-Ναι πανηγύριζαν, τραγουδούσαν μαζί απλώς είπαμε οι Πειραιώτες είχαν διαφορετικό χορό, δικό τους. Αυτοί πίσω από την εκκλησία. Μπροστά από την εκκλησία ήταν οι τσελιγκάδες- τσελιγκόπουλα αυτά όλα είχαν άλλο χορό με τις γυναίκες τους, τα παιδιά τους μπροστά από την εκκλησία.

-Οι τσελιγκάδες;

-Αυτοί που είχαν τα πρόβατα, είχαν λεφτά, έδιναν και στα κλαρίνα.

-Δηλαδή υπήρχαν διαφορετικές κοινωνικές τάξεις;

-Μπράβο διαφορετικές κοινωνικές τάξεις. Στο κοινοτικό χορό που γινόταν μπροστά στην βρύση πλέον γύρω από τον πλάτανο πηγαίνανε οι πιο φτωχοί . Κοπέλες που δεν είχαν να κεράσουν, γιατί τα κλαρίνα αυτά ήταν πληρωμένα από τον πρόεδρο τότε του χωριού και χόρευαν όλες οι κοπέλες που δεν είχαν οι πατεράδες να κεράσουν στα κλαρίνα .Οι άλλες ομάδες , οι τσελιγκάδες, οι έμπορες και οι επιστήμονες αυτοί κερνούσαν αλλά ο κοινοτικός χορός ήταν δωρεάν για τις κοπέλες.

-Κατάλαβα.

- Έκτος από τις νεαρές κοπέλες που δεν είχαν λεφτά , πηγαίνανε και οι παντρεμένες , νέο παντρεμένες και ήταν ο χώρος πιο μεγάλος , μαζευόντουσαν πιο πολλοί. Ο περισσότερος κόσμος πήγαινε να δει αυτόν τον χορό που ήταν γυναικείος μόνο .Ενώ στους άλλους δύο χορούς έμπαινα και γυναίκες των τσελιγκάδων, των εμπόρων .Κατάλαβες;

-Κατάλαβα ναι.

-Και εκεί ήταν πιο πολλοί αλλά αυτά ήταν τα απογεύματα τα βράδια μετα που επακολουθούσαν γλέντια εκεί όλοι μαζί πλέον συγγενείς , φίλοι , οι τσελιγκάδες μικρά παιδιά, μεγάλοι, γέροντες ήταν όλοι μαζί.

-Κατάλαβα.

-Τώρα την τρίτη μέρα το βράδυ πάντα η κοινότητα έκανε τραπέζι στους γερωντότερους ήταν εξήντα, εβδομήντα, ογδόντα χρονών. Τώρα ας πούμε εγώ 78 χρονών δεν πάω γιατί δεν αισθάνομαι ακόμη γέρος.

-Είναι αναλόγως πως αισθάνεστε.

-Πως αισθάνεσαι ναι. Αλλά τότε από τις δουλείες ήταν γερασμένοι. Δηλαδή 50 χρονών 60 ο άλλος ένιωθε γέρος . Όλους αυτούς τους έκανε τραπέζι η κοινότητα, είχε λεφτά τότε. Μετά αυτοί χόρευαν τον χορό των γερόντων.

-Α ναι για μιλήστε μας για τον χορό.

-Ναι οι γέροι είχαν ανάμενες λαμπάδες, το ένα το χέρι το έβγαζαν από το σακάκι , είχαν την κλίτσα στο τσεπάκι του πουκαμισού τους και χορεύανε στα τρία (παραδοσιακός χορός) , το χορό αργά και αυτός ο χορός γίνεται χρόνια από τον καιρό της τουρκοκρατίας .Την λαμπάδα που κρατούσαν την είχαν όπως στην Ανάσταση.

-Που περιμένουμε το Άγιο φως;

-Ναι περιμένανε την Ανάσταση του έθνους , να απελευθερωθεί ο τόπος μας και αυτό έγινε το 1881. Θεσσαλία και Γαρδίκι απελευθερώθηκαν . Ο χορός των γερόντων συνεχίζετε μέχρι και σήμερα την Τρίτη μέρα. Από το 1913 και μετά που απελευθερώθηκαν τα Γιάννενα, η Μακεδονία όλα αυτά όπου πολλοί Γαρδικιώτες ήταν στο 5^ο Σύνταγμα και πήγαιναν και πολεμούσαν εκεί στο Μπιζάνι στα Γιάννενα και στην Ελασσόνα στα στενά που σκοτωθήκανε και Γαρδικιώτες γιατροί κτλ. Μετα την ημερομηνία αυτή χόρευαν έναν πολεμικό χορό με τις κλίτσες.

-Ναι τον χορεύουν ακόμη τον έχω παρακολουθήσει και εγώ πολλές φορές.

-Αυτό είναι το τραγούδι που λέει του Αετού ο γιός . Ήταν ο Κωνσταντίνος ο πρίγκιπας, αρχιστράτηγος τον ειδικών δυνάμεων και με αυτόν απελευθερώθηκε η Θεσσαλία, την Θράκη το '13. Με αυτό το τραγούδι, το πολεμικό κάνανε σκηνές του πολέμου.

-Αναπαράσταση;

-Ναι έπεφταν κάτω – πάνω γυρνούσαν όλη την πλατεία . Θέαμα καταπληκτικό δεν είχαν τότε να δουν τίποτα άλλο.

-Όπως και τώρα ακόμη το παρακολουθούν με θαυμασμό.

-Ναι. Αυτά έτσι για τις συναντήσεις. Τώρα επίσης στα πανηγύρια που γινότανε της Αγίας Παρασκευής στην Μουτσιάρα(Αθαμανία), στην Τζούρτζια, στο Καμνάι.

-Ναι στα γύρω χωριά που ανήκαν στο δήμο, πήγαιναν οι Γαρδικιώτες στην Τζούρτζια, εκείνοι ερχόταν στο Γαρδίκι και στη Μουτσιάρα. Πλέον μαζευόταν και εκεί κάποιες ομάδες αλλά αυτοί που πήγαιναν συνήθως ήταν οι νεαροί.

- Η νεολαία δηλαδή;
- Ναι αυτή. Και ήταν κι υποψήφιοι γιατί μπορεί να έβλεπαν μια κοπέλα από τη Τζούρτζια ή τη Μουτσιάρα και να την έπαιρναν. Είχαμε και τέτοια.
- Αφού ήταν και εκείνοι Βλάχοι.
- Ήταν και εκείνοι πάρα πολλοί έχουν πάρει και Τζουρτζιώτισες οι Τζουρτζιώτες έχουν πάρει Γαρδικιώτες.
- Έχουμε κάνει μείξη.
- Στην Μουτσιάρα από μια μελέτη κάπου 70 γυναίκες Γαρδικιώτισες έχουν πάρει.
- Αλήθεια;
- Ναι και εμείς κάπου 10-15 Μουτσιαρίτισες πήραμε αντίστοιχα. Και γινόταν και σε αυτά πλέον δράσεις, ομάδες ξεχωριστές πέρα από Γαρδίκι.
- Ναι και πάλι όμως επειδή ήτανε και εκείνοι Βλάχοι.
- Ναι μιλάγανε και τα βλάχικα και γι' αυτό είχαν αυτή την συναναστροφή και την συμπεριφορά μεταξύ τους.
- Μάλιστα κάτι άλλο τώρα να σας ρωτήσω. Εσείς ποια ταυτότητα αισθάνεστε πιο ισχυρή; Θέλω να μου κάνετε μια κατάταξη. Την οικογενειακή, την γεωγραφική, την θρησκευτική, την εθνική, την ευρωπαϊκή ή κάποια άλλη;
- Για εμένα είναι πρώτα η οικογένεια.
- Σαφώς πρώτα η οικογένεια.
- Μετά είναι η Θρησκευτική. Είμαστε χριστιανοί, πάμε στην εκκλησία, έχουμε τα ήθη και τα έθιμα όλα.
- Κοινά;
- Ναι . Μετά είναι η γεωγραφική.
- Για τον τόπο μας;
- Για τον τόπο μας που είστε Γαρδικιώτες , συγγενείς, φίλοι .Είμαστε Γαρδίκι γεωγραφικά πλέον. Μετά είναι η εθνική και μετά η ευρωπαϊκή. Πλέον είμαστε στην Ευρώπη.
- Άρα μου έχετε κάνει την κατάταξη.
- Ναι. Αυτή είναι για εμένα.
- Χαίρομαι . Θα θέλατε να μου πείτε κάτι άλλο για εσάς, για τον εαυτό σας; Γιατι έχετε γράψει και βιβλία όπως είπαμε.

-Ε απλώς εγώ σαν μαθητής του γυμνασίου τότε ήθελα να γνωρίζω τα ποτάμια, τη γεωγραφία της περιοχής μας. Κατέβαινα πολλές φορές στο ποτάμι , έγινα ορειβάτης και ανέβηκα σε όλα τα βουνά της περιοχής. Αργότερα και με την φωτογραφία τα αποτύπωνα και κρατούσα πάντα στοιχεία. Ήθελα τότε να τα γνωρίζω για εμένα. Να ξέρω που βρίσκομαι . Τώρα τους ετοιμάζω ένα βιβλίο για τα βουνά του Ασπροποτάμου γεωγραφία, ιστορία, λαογραφία και πολιτισμό. Αυτά θα περιλαμβάνει μέσα στο χειμώνα πιστεύω να βγει.

-Μέσα στο χειμώνα έτσι; Και πόσα βιβλία έχετε γράψει μέχρι στιγμής κύριε Σωτήρη ;

-25 βιβλία. Παράλληλα μου άρεσε πολύ το τραγούδι, μάθαινα πολύ εύκολα τα δημοτικά τραγούδια. Και όπως σου είπα μετα το 1980 ασχολήθηκα με το δημοτικό τραγούδι και έκανα τον σύλλογο για να μάθω στα παιδιά τους παραδοσιακούς χορούς και τα τραγούδια της περιοχής μας με την ορχήστρα του Σγούρου και του Βούκια. Δεν ήθελα να ξεφύγουν από την παράδοση, γιατί ο χορός που κάναμε τότε ήταν γυμναστική , άνοιγε και το μυαλό, έπαιρνες θάρρος ήταν πάρα πολλά πράγματα και ασχολήθηκα και πάρα πολύ και με τους δίσκους και τις κασέτες και τα CD τα τραγούδια έχουν μείνει αποτυπωμένα όπως είναι, στην αυθεντική τους μορφή και είναι κατάλληλα για πάρα πολλούς μελετητές. Πάρα πολλά παιδιά έρχονται από το ΤΕΙ της Άρτας για διάφορες μελέτες και τους βοηθάω. Από εδώ έχουν περάσει πολλά παιδιά από την Άρτα για την μουσική την παραδοσιακή πλέον.

-Επειδή έχετε ασχοληθεί πάρα πολύ με αυτά τα θέματα;

-Και ασχολούμαι ακόμη.

-Έτσι και περιμένουμε και ένα βιβλίο όπως είπατε.

-Βεβαίως.

-Σας ευχαριστώ πολύ κύριε Σωτήρη για τον πολύτιμο χρόνο που μου αφιερώσατε ελπίζω να με βοηθήσατε όσο ήθελα και το κάνατε.

- Ότι θέλεις και στο Γαρδίκι που θα είμαστε πάνω μπορεί να ξέχασες κάτι πολύ ευχαρίστως ότι θέλεις.

-Θα ξανά επικοινωνήσουμε. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ!

- Να' σαι καλά, να είσαι καλά.

Συνέντευξη 2 :

Αγορίτσα Σουλιμέτση

-Βρίσκομαι στο σπίτι της κυρίας Σουλιμέτση Αγορίτσας όπου και θα πάρω συνέντευξη σχετικά με θέματα που αφορούσαν την ιστορία και τα έθιμα του χωριού. Καλησπέρα κα Αγορίτσα.

- Καλησπέρα.
- Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω ποια είναι η ηλικία σας;
- 72 χρονών.
- Τι ιδιότητα έχετε;
- Οικιακά.
- Μάλιστα. Θα σας κάνω κάποιες ερωτήσεις.
- Σε ποια έθιμα συναντιούνται σε κοινό χώρο και μεικτές δράσεις οι διαφορετικοί πληθυσμοί;
- Οι κάτοικοι του Γαρδικίου συναντιούνται τον Δεκαπενταύγουστο από όλα τα μέρη της γης και το έχουν έθιμο να βρίσκονται στο Γαρδίκι από διάφορα μέρη.
- Όπως;
- Όπως Τρίκαλα, Αμερική, Αθήνα, Πειραιά, Λάρισα. Παντού είναι σκορπισμένοι οι Γαρδικιώτες, Γερμανία εξωτερικό δηλαδή έχουνε πάει παντού. Συγκεντρώνονται όμως και είναι η ώρα της συνάντησης Δεκαπενταύγουστο στο πανηγύρι.
- Λοιπόν , γίνονται κάποιες εκδηλώσεις τότε;
- Γίνονται εκδηλώσεις μια εκδήλωση γίνεται του Σωτήρος ένα μικρό πανηγύρι το οποίο τώρα τελευταία δεν γίνεται . Αλλά παλαιότερα όσοι εόρταζαν του Σωτήρος κάνανε ένα μικρό πανηγύρι στην πλατεία.
- Χόρευαν, τραγουδούσαν;
- Χορεύανε, τραγουδούσανε με κλαρίνα .Μετά γινόταν το μεγάλο πανηγύρι του δεκαπενταύγουστου, τρεις ημέρες εορτάζανε, γινότανε μια μεγάλη παρέα με κλαρίνα και πηγαίνανε σε κάθε σπίτι ακόμη και τα σπίτια που δεν είχαν αγόρι και είχαν όλο κορίτσια κάποιο συγγενικό πρόσωπο αγόρι έφερνε τα κλαρίνα στο σπίτι αυτού του σπιτιού για να χορέψουν και αυτοί οι άνθρωποι γινόταν τρικούβερτα γλέντια τον δεκαπενταύγουστο.
- Υπήρχαν κάποιες κοινωνικές τάξεις ;
- Ναι υπήρχαν διαφορές. Η κοινωνική τάξη ήταν οι πιο πλούσιοι, οι πιο μορφωμένοι , άνθρωποι που ήταν οι τσελιγκάδες, βιοπαλαιστές. Διάφορες κοινωνικές τάξεις. Όλοι μαζί συναντιόντουσαν και γινόντουσαν ένα.
- Μάλιστα πολύ ωραία. Εσείς ποια ταυτότητα αισθάνεστε πιο ισχυρή; Την οικογενειακή, την γεωγραφική, την θρησκευτική, την εθνική, την ευρωπαϊκή ή κάποια άλλη;

-Πρώτα αισθάνομαι την οικογενειακή, δεύτερον την θρησκευτική, τρίτον την γεωγραφική, τέταρτον την εθνική και την ευρωπαϊκή στο τέλος.

-Θέλετε να μας πείτε δυο λόγια για αυτά;

-Το καλύτερο δέσιμο στον κόσμο είναι πρώτα η οικογένεια. Δεύτερον έρχεται η θρησκεία, τρίτον έρχεται η γεωγραφική έκταση του χωριού σου, πράγμα που το εκτιμάς θέλεις να πεις που είναι τα σύνορα σου και εδώ συνήθως τα έχουμε τα σύνορα και με τα διπλανά μας χωριά. Θέλετε να σας πω και πως γλεντούσανε το καλοκαίρι;

-Ναι για πείτε μου.

-Πίσω από την εκκλησία χορεύανε οι αριστοκράτες, οι Πειραιώτες, οι Αθηναίοι ξεχώριζαν δηλαδή τις τάξεις. Χόρευαν οι τσελιγκάδες στον πλάτανο γύρω-γύρω και οι πιο άπλες κοπέλες, οι φτωχές στην βρύση. Εκτός αυτού οι κοπέλες δεν ερωτευόντουσαν παρά γινόταν συνοικέσια.

-Προξενιά;

-Προξενιά. Πηγαίνανε στην βρύση εκεί που λέμε η κάθε κοπέλα με μία βαρέλα στην πλάτη καθότανε και την διαλέγανε οι γονείς. Πηγαίνανε πίσω από την εκκλησία συμφωνούσανε την προίκα και μετα να γίνει το ζευγάρι. Έτσι γινόταν τα συνοικέσια.

-Και χωρίς να τον ξέρει απαραίτητα;

- Δεν γνωριζόντουσαν καθόλου απλώς γινότανε μία γνωριμία. Ο γάμος γινόταν πριν φύγουν από το χωριό γιατί μετά ταξιδεύανε και δεν βρισκόντουσαν. Οι γάμοι γινόντουσαν εδώ.

-17 Αυγούστου;

-17 Αυγούστου. Εδώ είχαμε και σχολείο παλαιότερα πολύ μεγάλο με διακόσους μαθητές που μένανε γιατί εδώ δεν ήτανε κοινότητα ήταν Δήμος Αιθίων με 3.000 κατοίκους που λεγόταν Κεφαλοχώρι. Το Κεφαλοχώρι αυτό τώρα μειώθηκε και με την συνένωση που έγινε με όλα τα χωριά. Μπορώ να προσθέσω και κάτι άλλο;

-Βεβαίως πείτε μας.

-Παλαιότερα εδώ στο χωριό υπήρχε το μονοπώλιο για όλη την περιοχή στο οποίο έδιναν το αλάτι, το πετρέλαιο και τα σπέρτα. Αυτό το είχε μόνο το Γαρδίκι. Εκτός αυτού είχε όλες τις υπηρεσίες. Είχε την αστυνομία, ιατρείο, κοινότητα Γαρδικιού, ταχυδρομείο. Ήταν συγκεντρωμένες εδώ οι υπηρεσίες και για τα γύρω χωριά.

-Μόνο την περίοδο του καλοκαιριού;

-Όλο το χρόνο. Τα χωριά της περιοχής είχαν πολλά ζώα. Έπρεπε να πάρουν από το μονοπώλιο το αλάτι να τα αλατίσουνε, το πετρέλαιο να ανάβουνε τις λάμπες, τα σπέρτα να ανάβουνε τις φωτιές τους. Το μονοπώλιο υπήρχε για όλο το χρόνο

χειμώνα-καλοκαίρι και ο οι υπηρεσίες. Το ταχυδρομείο, υπήρχανε ραφεία, τσαγκαράδικα, κουρεία. Όλες οι υπηρεσίες υπήρχαν εδώ στην πλατεία.

-Μάλιστα ωραία.

-Αυτό ήθελα να προσθέσω.

-Σας ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

-Παρακαλώ να είστε καλά.

Συνέντευξη 3:

Ελένη Τάμπου

-Βρίσκομαι στο σπίτι της κυρίας Ελένης Τάμπου και θα μας μιλήσει για την ιστορία του τόπου αλλά και για τα ήθη-έθιμα του χωριού μας. Καλησπέρα κυρία Ελένη.

-Καλησπέρα σας.

-Θα ήθελα να σας ρωτήσω τι ηλικία έχετε;

-69.

-Και ποια είναι η ιδιότητά σας;

-Οικιακά.

-Μάλιστα. Θα σας κάνω κάποιες ερωτήσεις.

-Μάλιστα.

-Αρχικά, σε ποια έθιμα συναντιούνται σε κοινό χώρο και μεικτές δράσεις οι διαφορετικοί πληθυσμοί;

-Από τα παλιά χρόνια γινόταν μόνο στα πανηγύρια. Δηλαδή οι Γαρδικιώτες το είχαν παράδοση κάθε καλοκαίρι να έρχονται από όλες τις πόλεις και από το εξωτερικό για να γιορτάσουν στο Γαρδίκι Τον δεκαπενταύγουστο, του Σωτήρος. Κάνα πολλές εκδηλώσεις, χορούς.

-Για πείτε μας δυο λόγια.

-Λοιπόν. Στις 6 Αυγούστου έχουμε ένα εξωκκλήσι την Αγία Τριάδα όπου εκεί γιορτάζουμε την μεταμόρφωση του Σωτήρος. Όσοι έχουν το όνομα Σωτήρης έρχονται στην πλατεία και κάνουν ένα μικρό γλέντι. Μαζεύουν τους φίλους, τους συγγενείς, τρώνε, πίνουν και γλεντάνε με κλαρίνα. Στις δεκαπέντε Αυγούστου μαζεύονται στο χωριό για τον εορτασμό της Κοίμησης της Θεοτόκου. Έξω από την εκκλησία την παραμονή γινόταν η παράκληση της Παναγίας με πλήθος κόσμου. Την

ημέρα της Παναγία στο μνημείο των Πεσόντων που βρίσκετε στην πλατεία κάνανε την περιφορά της εικόνας για να τιμήσουν τους πεσόντες.

-Μάλιστα.

-Μετά ακολουθούσε ο εθνικός ύμνος και στο τέλος γινότανε κατάθεση στεφάνων από τους Πολιτικούς που έρχονταν να τιμήσουν το χωριό μας.

-Πολύ ωραία.

-Μετα ακολουθούσε τρικούβερτο γλέντι. Υπήρχαν τρεις κατηγορίες: οι πλούσιοι , οι τσελιγκάδες και οι φτωχοί. Οι πλούσιοι που ερχόντουσαν από τον Πειραιά ή την Αμερική χόρευαν πίσω από την εκκλησία, οι τσελιγκάδες μπροστά από την εκκλησία και οι φτωχές κοπέλες χόρευαν στις βρύσες, γιατί εκεί τα κλαρίνα ήταν της κοινότητας και χόρευαν δωρεάν. Εκεί έβλεπαν γονείς και νεαροί τα κορίτσια και όποια τους άρεσε μετά πήγαιναν πίσω από την εκκλησία και συζητούσαν με τους προξενιτάδες, τους γιους, τους συγγενείς ποια κορίτσια τους άρεσαν και πήγαιναν να τα ζητήσουν.

-Έκαναν δηλαδή προξενιό ;

-Ναι .Να τα ζητήσουν σε γάμο. Πίσω από την εκκλησία γινόταν το προξενιό. Επίσης την πρώτη μέρα, της Παναγίας γινόταν ο χορός των γυναικών και την Τρίτη ο χορός των γερόντων οι οποίοι χόρευαν με τα κεριά αναμμένα για να δείξουν την Ανάσταση του έθνους. Την ίδια μέρα δεκαεπτά επίσης γινόταν και τα αρραβονιάσματα γιατί μετά όλοι έφευγαν για διάφορες πόλεις.

-Μάλιστα. Έχετε να μας προσθέσετε κάτι ακόμα;

-Όχι.

-Ας περάσουμε στην επόμενη ερώτηση. Ποια ταυτότητα κυρία Ελένη αισθάνεστε πιο ισχυρή; Την οικογενειακή, την γεωγραφική, την θρησκευτική, την εθνική, την ευρωπαϊκή ή κάποια άλλη;

-Πρώτα βάζω την οικογένεια μου που είναι το πιο ιερό πράγμα για εμένα. Μετά πάει η θρησκεία μας που και αυτή είναι ιερή γιατί είμαστε χριστιανοί και χωρίς την θρησκεία δεν μπορούμε να ζήσουμε.

-Μάλιστα μετά;

-Μετά την γεωγραφική γιατί έχουμε πάρα πολύ ωραία μέρη. Μετα έρχεται η εθνική γιατί μέσα από πολέμους κερδίσαμε πίσω το έθνος μας. Τέλος, την ευρωπαϊκή.

-Σας ευχαριστώ παρά πολύ ελπίζω να με βοηθήσατε.

-Και εγώ σας ευχαριστώ. Γεια σας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΤΕΛΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ολοκληρώνοντας αυτήν την πτυχιακή εργασία θα μπορούσαμε να καταλήξουμε σε ορισμένα συμπεράσματα που αφορούν τον τρόπο ζωής και τη νοοτροπία των κατοίκων του χωριού. Αρχικά γνωρίσαμε τον τόπο καταγωγής και τις βλάχικες φυλές οι οποίες είχαν αρκετά κοινά πολιτιστικά στοιχεία μεταξύ τους, όπως η βλάχικη γλώσσα και ο νομαδικός τρόπος ζωής. Η γεωγραφική ιδιαιτερότητα των ορεινών αυτών φυλών τους οδήγησε να αναπτύξουν έντονα συναισθήματα και ιδιαίτερο δέσιμο μεταξύ τους γεγονός που φαίνεται και στα μεταγενέστερα χρόνια. Αν και διασκορπισμένοι τον χειμώνα σε διάφορες πόλεις και χώρες, το καλοκαίρι η επιστροφή στα πάτρια εδάφη είναι για αυτούς από τα πιο σημαντικά δρώμενα. Το πανηγύρι του Δεκαπενταύγουστου ακόμη και σήμερα έχει κάτι από την αξία και την αίγλη των προηγούμενων χρόνων, αφού φαίνεται σαν να ξεπηδά από τις πατρογονικές ρίζες. Το έντονο θρησκευτικό συναίσθημα που υπάρχει αναλλοίωτο ακόμη και σήμερα φαίνεται από τη συντήρηση και την πληθώρα των εκκλησιών που δεσπόζουν στον χώρο. Η μικρή και κλειστή κοινωνία των προηγούμενων αιώνων άφησε χαραγμένα στα γονίδια των κατοίκων της την επαφή με το υπερφυσικό. Το ιδιαίτερο χρώμα της τοπικής κοινωνίας διακρίνεται επίσης και στα έθιμα του γάμου, της βάπτισης αλλά και του θανάτου. Οι θρύλοι και οι τοπικές ιστορίες είναι εμπνευσμένες από το ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον που προκαλεί δέος λόγω του υψομέτρου και της κατάφυτης χλωρίδας αλλά και πανίδας. Η θέση της γυναίκας στην εξέλιξη του χωριού ιδιαίτερα σημαντική αν αναλογιστούμε τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν σε μια κυρίως ανδροκρατούμενη κοινωνία. Η συνεισφορά τους ήταν σημαντικότερη τόσο τα πρώτα χρόνια που δημιουργούσαν υφαντά ενισχύοντας την οικογενειακή οικονομία αλλά και αργότερα που συμμετείχαν ενεργά στο εμπόριο. Εν κατακλείδι θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως πιο σημαντική για τους κατοίκους την οικογενειακή και θρησκευτική ταυτότητα, όπως φαίνεται στις συνεντεύξεις, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι στενές τοπικές κοινωνίες δύσκολα αλλοιώνονται από το πνεύμα της παγκοσμιοποίησης και της ευρωπαϊκής τους ταυτότητας, πιθανόν γιατί τα βιώματα των προγόνων εξακολουθούν να είναι ισχυρά και στις επόμενες γενιές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γοργοέτας Σ. 2004. Ο Παραδοσιακός Γάμος στο Γαρδίκι Ασπροποτάμου, Ήθη-Έθιμα, Τραγούδια, Λαϊκοί Οργανοπαίχτες. Τρίκαλα: Τύποις.
2. Γοργοέτας Σ. 2007. Γαρδίκι Ασπροποτάμου Αντανακλάσεις από το Παρελθόν. Τρίκαλα: Τύποις.
3. Ευσταθίου Γιάννης. 2003. Οι Ελληνόβλαχοι ή Κουτσόβλαχοι ή Αρωμούνοι. Τρίκαλα.
4. Καραμήτρου Γωγώ. 2001. 400 χρόνια Γαρδίκι. Τρίκαλα. Με Πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Γαρδικίου Τρικάλων, Συμβολή στον Πολιτισμό και την Τέχνη.
5. Καρανάσιος Αχιλλέας. 1979. Ιστορικά Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμανών. Τρίκαλα.
6. Sivignon Michel. 1992. Θεσσαλία γεωγραφική ανάλυση μιας ελληνικής περιφέρειας. Αθήνα: Μορφωτικό Ινστιτούτο Αγροτικής Τράπεζας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ : Φωτογραφικό υλικό

Εικ.1: Εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου – Το καμπαναριό

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικ.2: Το Λαογραφικό Μουσείο (Παλαιότερα στεγαζόταν εκεί το σχολείο)

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικ.3: Το εσωτερικό του μουσείου (παλιές φωτογραφίες των κατοίκων του χωριού)

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικ.4:Το εσωτερικό του μουσείου (Καθημερινή ενδυμασία των γυναικών)

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικ.5:Το εσωτερικό του μουσείου. Ο αργαλειός (Χειροκίνητη μηχανή ύφανσης)

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικ.6: Παραδοσιακός Γάμος

Πηγή: Γοργογέτας Σ. Γαρδίκι Ασπροποτάμου Αντανακλάσεις από το Παρελθόν.

Εικ.7:Ο χορός των γερόντων (Αναπαράσταση του πολέμου)

Πηγή: Διαδίκτυο

Εικ.8: Η πλαγιά του Γαρδικίου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικ.9: Το Γαρδίκι από ψηλά

Πηγή: Διαδίκτυο